

“Good luck trying to change the world, I believe you have a lot work to do!”

Kansainvälisten yliopisto-opiskelijoiden käsityksiä sukupuolten tasa-arvosta

Pro gradu -tutkielma

Essi Hakala

0280147

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kasvatustiede

Lapin yliopisto

2016

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: : "Good luck trying to change the world, I believe you have a lot work to do!" – Kansainvälisten yliopisto-opiskelijoiden käsityksiä sukupuolten tasa-arvosta

Tekijä: Essi Hakala

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Laudaturtyö__ Licensiaatintyö__

Sivumäärä: 89

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Pro gradu –tutkielmassani tutkin kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä sukupuolten tasa-arvosta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää käsityksiä ja kokemuksia erityisesti eurooppalaisen yliopistokoulutuksen kontekstissa. Tarkoituksena oli myös selvittää, millaisia sukupuolittuneita käytäntöjä korkeakoulutuksen rakenteissa ja toiminnassa on, ja sen, tunnistavatko vastaajat näitä käytäntöjä. Tutkimuskysymyksinä olivat: "Kuinka vastaajat ymmärtävät sukupuolten tasa-arvon?" ja "Millaisia käsityksiä opiskelijoilla on korkeakoulussa vallitsevista sukupuolittuneista käytänteistä?"

Tutkimuksen metodologisena lähestymistapana toimi fenomenografia. Fenomenografisessa lähestymistavassa tutkittavien käsitykset ilmiöstä olivat keskiössä. Aineistonkeruun toteutin syksyllä 2015 avoimella kyselyllä Webropolin kautta. Kyselyitä sain kerättyä kymmeneltä opiskelijalta kahdeksasta eri Euroopan maasta.

Keskeisinä tuloksina havaitsin, että opiskelijoiden käsityksiä sukupuolten tasa-arvosta leimasi mahdollisuuksien tasa-arvo, joka jättää vastuun tasa-arvon toteutumisesta yksilön harteille. Koulutuksen sukupuolistavia käytäntöjä tunnistettiin vaihtelevasti, opiskelijat eivät aina tunnistaneet sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja jopa vähättelyä omista kokemuksista esiintyi. Pääasiassa sukupuolten tasa-arvo koettiin tärkeäksi, mutta sen opiskelua harva koki tarkitsevansa, tai ei uskonut sen sopivan omiin opintoihinsa.

Asiasanat: sukupuolten tasa-arvo, käsitykset, opiskelijat, korkeakoulutus, fenomenografia

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi _x_

Sisällys

1. Johdanto.....	4
2. Tutkimuksen avainkäsitteitä	7
2.1. Sukupuolten tasa-arvo	7
2.2. Euroopan Unioni ja sukupuolten tasa-arvo.....	12
2.3. Sukupuolten tasa-arvo korkeakoulutuksessa.....	16
2.3.1. Segregaatio koulutuksessa	18
2.4. Yliopistojen sukupuolistavat käytännöt	21
3. Tutkimuksen toteutus	25
3.1. Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet	25
3.2. Fenomenografia tutkimusmenetelmänä	26
3.4. Avoin kysely aineistonkeruumenetelmänä	31
3.5. Fenomenografia tutkimusaineiston analyysissa	34
4. Tulokset	39
4.1. Tasa-arvon määritelmiä	39
4.2. Tasa-arvon toteutuminen	41
4.2. Sukupuoliroolit	49
4.2.1. Perinteet sukupuoliroolien taustalla	49
4.2.2. Sukupuolirooleihin liittyvät stereotyyppiat	51
4.4. Tasa-arvopuhe.....	55
4.5. Syrjintä yliopiston rakenteissa ja käytännöissä.....	61
4.5.1. Sukupuolen tasa-arvon tunnistamisen vaikeus.....	65
4.5.2. Opiskelijoiden kokemuksia koulutuksen sukupuolittuneista käytännöistä	67
4.5.3. Stereotypiset oletukset sukupuolittuneiden käytäntöjen taustalla.....	72
4.6. Sukupuolentutkimuksen merkitys vastaajille.....	76
5. Pohdinta	80
Lähteet:	85
Liite 1	90

1. Johdanto

Omassa yliopistossani Päivi Naskali julkaisi vuonna 2004 tasa-arvoselvityksen, jossa opiskelijat ja henkilökunta kuvailivat kokemuksiaan kohtaamastaan syrjinnästä ja häirinnästä sekä epätasa-arvosta opiskellessaan tai työskennellessään Lapin yliopistossa. (Naskali 2005, 176.) Esimerkkeinä Naskalin tutkimuksessa esille nousivat naispuolisten opiskelijoiden kohtaamat torjuvat asenteet sekä epätasa-arvoinen kohtelu verrattuna miespuolisiin opiskelijoihin (Brunila 2009, 30). Naispuoliset opiskelijat kokivat piilosyrjintää, jota tapahtui erityisesti opetushenkilökunnan puolesta. Opiskelijat Lapin yliopistossa näyttäisivät olevan tietoisia tasa-arvosta ja sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä ja sen eri muodoista (Jauhiainen ym. 2012, 19; Naskali 2004.)

Haluan tutkimuksellani tuoda esille millaisia käsityksiä eri Euroopan maiden opiskelijoilla on sukupuolten tasa-arvosta ja mitä se merkitsee heidän elämässään, erityisesti korkeakoulutuksen aikana. Omassa yliopistossani opiskelijat ovat olleet tietoisia epätasa-arvoisista rakenteista ja käytännöistä, haluan selvittää tunnistavatko tutkimukseni opiskelijat näitä yhtä hyvin. Tarkoitukseni siis on kehittää pohdintaa ja tietoisuutta tutkittavien opiskelijoiden joukoissa. Sukupuolten tasa-arvo tai epätasa-arvo seuraa jokaista opiskelijaa myös tulevaisuuteen, niin työ- kuin yksityiseenkin elämään. On tärkeää lisätä sukupuolitietoisuutta, jotta ihmiset osaisivat tunnistaa yhteiskunnan ja kulttuurin epäkohtia ja tehdä töitä niiden purkamisen eteen. Keskityn tutkimuksessani osaksi myös suomalaiseen korkeakoulujärjestelmää koskevaan tutkimukseen.

Olen ollut kiinnostunut sukupuolentutkimuksesta jo muutaman vuoden ajan, ja minulle on ollut jo pitkään selvää, että haluan tehdä pro gradu –tutkielmani liittyen sekä kasvatustieteisiin että sukupuolentutkimukseen. Sukupuolentutkimus on ollut itselleni tärkeä sivuaine, ja näen näissä kahdessa tieteenalassa paljon

yhtymäkohtia. Kansainvälisyys on aina ollut toinen minulle läheinen aihe. Tutkielmassani keskityn myös opiskelun kansainvälisyyteen.

Sain oivan tilaisuuden tehdä tutkimuksestani kansainvälisen, kun lähdin opiskelijavaihtoon Saksaan. Suunnitellut haastattelut jäivät suunnittelun tasolle, mutta vaihdossani tutustuin moniin opiskelijoihin useista eri maista. Päätin kuitenkin rajata tutkimukseni kohdejoukon eurooppalaisiin yliopisto-opiskelijoihin, jotta voin rajata sen eurooppalaiseen kontekstiin. Haastattelu vaihtui avoimeen kyselyyn, johon sain vastauksen 10 opiskelijalta, kahdeksasta eri Euroopan maasta.

Aikaisempia tutkimuksia sukupuolten tasa-arvosta korkeakoulutuksessa ovat tehneet muun muassa Päivi Naskali (2004) Lapin yliopistossa, Johanna Kantola (2005) Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksella, Annukka Jauhiainen, Anne Laiho & Piia Kovalainen (2012) Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa, Mervi Heikkinen (2012) Oulun yliopistossa ja Liisa Husu (2001) Suomen yliopistoissa.

Aiheeni on tärkeä kasvatustieteille, sillä kuten tutkielmassani selviää, sukupuolten epätasa-arvoa tapahtuu korkeakoulutasolla, sekä avoimesti että piiloisesti. Myös aikaisemmista tutkimuksista selviää samankaltaisia tutkimustuloksia. Tutkimukseni tulkintavaiheessa keskustelin omien ja aikaisempien tutkimustulosten kanssa. Vaikka aihetta on aikaisemmin tutkittu, en löytänyt tutkimusta, jossa kohdejoukkona olisivat olleen juuri eurooppalaiset korkeakouluopiskelijat. Tuon siis omalla tutkimuksellani uuden ja tuoreen näkökulman tälle tutkimusaiheelle.

Tutkimukseni tavoitteena on siis selvittää, millaisia käsityksiä vastaajillani on sukupuolten tasa-arvosta ja mitä se heille merkitsee. Toisena tavoitteenani on selvittää, tunnistavatko vastaajani millaisia sukupuolittuneita käytäntöjä korkeakoulutuksen rakenteissa ja toiminnassa on. Viimeiseksi haluan selvittää, mitä vastaajat tietävät sukupuolentutkimuksesta ja pitävätkö he sitä tärkeänä.

Johdannon jälkeen, toisessa luvussa, lähdän avaamaan tutkimuksen avainkäsitteitä. Käsittelemän sukupuolten tasa-arvoa ja sen erilaisia tulkintatapoja,

ja jatkan kuinka se ilmenee Euroopan unionissa ja seuraavaksi korkeakoulutuksessa. Lopuksi avaan vielä koulutuksen sukupuolistavia käytäntöjä yliopistossa. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimuksen metodologian sekä toteutuksen. Tutkimuskysymykseni ovat: ”Millaisia käsityksiä opiskelijoilla on korkeakoulussa vallitsevista sukupuolittuneista käytänteistä?” ja ”Kuinka vastaajat ymmärtävät sukupuolten tasa-arvon?” Tutkimukseni metodologisena lähestymistapana on fenomenografia ja aineistonkeruumenetelmänä käytin avointa kyselyä. Neljännessä luvussa esittelen tulkintaa aineistosta eri kategorioissa. Lopuksi vielä kertaan tulkinnan johtopäätökset.

2. Tutkimuksen avainkäsitteitä

2.1. Sukupuolten tasa-arvo

Jos nykyaikaa vertaa 1950-lukuun ovat muutokset ihmisten elämisen tavoissa merkittäviä. Tämän päivän naisilla on erilaiset mahdollisuudet itsenäiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään parempien ammatti- ja koulutusmahdollisuuksien kautta. Elisabet Öhrn (2005) viittaa Sara Delamontiin (2001), joka toteaa, että naiset ovat edelleen pääosin vastuussa kotitöistä, ja miesten asemat jokaisessa yhteiskunnassa ovat korkeammat kuin naisen. Delamont korostaa erityisesti sitä, että tänä päivänä, samoin kuin 1950-luvulla, ovat taloudellinen asema ja yhteiskuntaluokka keskeisempiä tekijöitä, jotka määrittävät elämänmahdollisuuksia, kun verrataan sukupuoleen. Delamont toteaa, että nuorilla naisilla saattaa olla korkeita odotuksia tulevaisuudelleen, mutta valitettavasti suurimmalla osalla ei ole mahdollisuuksia lunastaa niitä. Toiveet työelämästä ja ihmissuhteista saattavat jäädä toteutumatta. (Elisabet Öhrn 2005, 74.)

Johanna Kantolan, Kevät Nousiaisen ja Milja Saaren (2012) mukaan feministisessä politiikan tutkimuksessa ymmärretään tasa-arvopuhe puheena, joka toteuttaa yhteiskunnallista todellisuutta. Se määrittää esimerkiksi sen, ketä ja mitä tasa-arvo koskee, ketä se sulkee ulkopuolelle sekä kenen tehtävänä on edistää sitä. Feministisessä teoriassa käsitteellinen painopiste tasa-arvolle on siirtynyt samanlaisuuden (equality) korostamisesta erilaisuuden (difference) painottamiseen, jossa huomion kohteena ovat naisten ja miesten väliset erot, ja lopulta sukupuolen ja tasa-arvon käsitteiden purkamisen kautta ymmärrykseen moninaisuudesta (diversity), jossa tasa-arvolla tarkoitetaan eri ihmisryhmien

kohdalla hyvin erilaisia asioita. Käsitteenä tasa-arvo muuttuu myös, kun siihen liittyvät instituutiot muuttuvat. (Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 9.)

Syrjimättömyys ja keskeinen ihmisoikeus kuvaavat sitä, kuinka tasa-arvo usein käsitetään. Se kuuluu kaikille riippumatta sukupuolesta, seksuaalisesta suuntauksesta, etnisestä taustasta, iästä, vammasta, uskonnosta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. 2000-luvulla tasa-arvo on erilaisten naisten ja erilaisten miesten tasa-arvoisuutta. (Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 10.)

Kantolan, Nousiaisen ja Saaren mukaan suurimpia haasteita tasa-arvolle ovat uusliberalistiset hallinnan muodot sekä niihin vaikuttava globaali kapitalismi, joka kasvattaa yhteiskunnallisia eroja. Uusliberalismissa korostuvat yksilökeskeiset tasa-arvomääritelmät, joissa mahdollisuuksien tasa-arvo on painopisteenä. Tasa-arvon toteuttaminen voidaan jättää yksilön vastuulle, kun ajatellaan mahdollisuuksien olevan samat kaikille. Esimerkiksi naisten ja miesten erilaiset valinnat saattavat olla selityksenä naisten ja miesten sukupuolittuneissa työnjaoissa. Sukupuolittuneiden valtajärjestelmien havaitseminen ja purkaminen hankaloituu yksilökeskeisen ajattelun tähden. Ongelmia, joita eriarvoistuva maailma asettaa tasa-arvotutkimukselle, -politiikalle ja -oikeudelle, ei voida ratkaista yksilönäkökulmalla. (Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 10-11.)

Anne-Maria Holli (2002) kirjoittaa, että puhuttaessa sukupuolten välisestä tasa-arvosta, viitataan siihen tasa-arvoon, oikeudenmukaiseksi toivottuun tai katsottuun tilaan, jonka naisten ja miesten välillä tulisi vallita. Käsitys tämän ihannetilän sisällöstä vaihtelee suuresti riippuen ajasta, paikasta ja määrittäjästä. Klassiseksikin kutsuttuun jaotteluun kuuluvat tasa-arvo yhteisistä mahdollisuuksista ja tuloksista. Liberalistisessa ajattelussa yhteiskunnan tulisi luoda molemmille sukupuolille samanlaiset mahdollisuuden toteuttaa samaa inhimillistä potentiaaliaan. Tämän vuoksi esimerkiksi oikeus- tai koulutusjärjestelmä ei saa ilman perusteita sulkea ulkopuolelleen kumpaakaan sukupuolta. (Holli 2002, 16.)

Yhtäläisten tulosten tasa-arvo, joka on suosittu vasemmiston ja feministien piireissä, kiinnittää huomiota sellaisiin yhteiskunnallisiin tekijöihin, jotka estävät, erityisesti naisia, toteuttamasta heille suotuja oikeuksiaan täysin. Esimerkkinä

tällaisesta ovat naisten perinteinen perherooli kotiäitinä, työmarkkinoiden jakautuminen mies- ja naisaloihin (segregaatio) sekä jopa naisten suoranainen yhteiskunnallinen syrjintä. Holli korostaa, että saavuttaakseen sukupuolten tasa-arvon, yhteiskunnan tulisi mahdollisuuksien luomisen lisäksi muuttua siten, että sukupuolten tosiasiallinen tasa-arvo toteutuisi. Yhtäläisten tulosten näkökannan puolesta puhujat ovat avoimempia positiivisille erityistoiminnoille, kuten sukupuolikiintiöille, joiden tarkoitus on edistää erityisesti naisten asemaa. (Holli 2002, 16-17.)

Holli pohtii tutkija Anne Phillipsiä (2000) mukailleen, onko Suomessa, kuten kansainvälisestikin, sukupuolten tasa-arvo siirtynyt puhtaasti mielensisäiseksi asiaksi yhteiskunnallisiin rakenteisiin liittyvien ihanteiden sijaan. Tällöin ei olisi enää tärkeää, että syrjiviä käytänteitä, kuten naisten huonompaa palkkaa, muutettaisiin, vaan sukupuolten välinen epätasa-arvo ja muut sukupuoleen liittyvät ongelmat rakennetaan puhtaasti pään sisällä oleviksi ongelmiksi. Ihmisille pitäisi riittää, että hän tuntee itsensä tasa-arvoiseksi, 'valtaa ja toimintamahdollisuuksia pursuavaksi teräsnaiseksi tai -mieheksi'. Tällöin ihmisellä ei olisi ongelmia ylittää sukupuoleen liittyviä esteitä; hän osaa valita oikean koulutusalan, ammatin hyvällä palkalla, etenemään urallaan ja pärjäämään vakinaisen viran kilpailussa sekä samalla hoitamaan perheen, lapset, kodin, isovanhemmat ja luottamustehtävät. Holli jatkaa vielä sarkastisesti: siinä sivussa pitää myös kroppansa hyvässä kunnossa ja ihonsa hehkeänä. Jos tähän kaikkeen ei pysty, saa henkilö syyttää siitä vain itseään. (Holli 2002, 19.)

Holli vielä kehottaa meitä kysymään, kuka uusliberalistisesta tasa-arvosta oikeastaan hyötyy ja ketä se palvelee. Enemmistö naisia, jotka sinnittelevät arjen ja työelämän jatkuvasti kasvavien paineiden alla pienellä palkalla, jää auttamatta käsitteen tausta-ajatuksen sisältämän sankaruuden ja siitä osoittavien ulkoisen menestyksen ulkopuolelle. Tällainen tasa-arvokäsitys ei tavoita syrjäytyneitä tai etnisten ja seksuaalivähemmistöjen elämäntilannetta. (Holli 2002, 20.)

Se, kuinka ymmärrämme sukupuolten tasa-arvoa, heijastuu siihen, millaisia keinoja tasa-arvopolitiikalle muodostuu. Yhtäläisiä mahdollisuuksia korostavassa tasa-arvopolitiikassa tehtäväksi tulee muodostuu mahdollisuuksien luominen,

esimerkiksi muokkaamalla lainsäädäntöä sukupuolineutraaliksi. Yhtäläisten tulosten tasa-arvopolitiikka taas on pidemmälle menevää. Holli luettelee tyypillisiä menetelmiä, joita ovat esimerkiksi erilaiset yhtäläistä osallistamista sekä työelämässä etenemistä varmistavia tekijöitä (suosinta ja kiintiöt) ja perhe- ja työelämän yhteensovittamista edistäviä muutoksia (päivähoito, äitiys- ja vanhempainvapaat). (Holli 2002, 21.)

Myös Raija Julkunen pohtii artikkelissaan, ”Timanttejakin parempi ystävä? Hyvinvointivaltion murroksen sukupuolittuneet seuraukset”, palveleeko suomalainen sosiaalipolitiikka samalla tavalla kaikkia naisia. Hänen mukaansa parhaiten pohjoismainen hyvinvointivaltion malli palvelee koulutukseen, ansiotyöhön, heteroseksuaaliseen parisuhteeseen ja heteroäitiyteen kiinnittyvää naista. Hän korostaa sitä, että Suomi ei ole ollut edistysellinen esimerkiksi seksuaalisten vähemmistöjen oikeuksien suhteen. (Julkunen 2002, 37.) Artikkelin on julkaistu teoksessa vuonna 2002 ja siitä vielä 15 vuotta ennen kuin Suomessa sukupuolinetraaliavioliitto astuu voimaan (vuonna 2017).

Ensimmäisenä Länsi-Euroopassa suomalaiset äidit vakiinnuttivat asemansa työvoimassa, mutta 1980-luvun lopulla äitien työllisyyden kasvu kääntyi laskuun. Syynä tähän voidaan pitää sitä, että lasten kotihoidon tukijärjestelmä luotiin. Suomesta on tullut paradoksaalisesti yhteiskunta, jossa on korkean työhönosallistumisen naisia ja pieniä, alle kolmevuotiaita lapsia kotona hoitavia äitejä. Äitien ja isien yhtäläisen vanhemmuuden ihannetta ei lisännyt 1990-luvun kehitys, vaan se ennemminkin johti kohti yhä sukupuolittuneempaa vanhemmuutta, erityisesti jos lasten kotihoitoa pidetään kriteerinä. Myös äitiyden sovittaminen työmarkkinoille heikkeni, kun verrattiin synnytysikäisiä naisia samanikäisiin miehiin. Yksinhuoltajaäitien asema työmarkkinoilla heikkeni, erityisesti verrattuna yksin eläviin miehiin sekä perheeseen ja parisuhteeseen. (Julkunen 2002, 42-43.)

Ehkä idealistisessa maailmassa sukupuolten tasa-arvo merkitsisi sitä, että ketään ei luokitella sukupuolen mukaan. Kaikki olisivat yhdenvertaisia ihmisiä, joita voisi kuvailla heidän luonteensa mukaan. Olen kuitenkin realisti, ja niin ei tule ainakaan lähiaikoina tapahtumaan. Meidät kaikki on kasvatettu tiettyyn

sukupuoleen, ja yleensä me myös käyttäydymme hyvin pitkälti sen mukaisesti, luultavasti sekä tietoisesti että tiedostomattomalla tasolla. Jotkut sukupuoliset tavat, roolit ja piirteet ovat niin syvälle rakentuneita, että emme edes tiedosta käyttäytyvän tietyn mallin mukaisesti, se tulee meille kuin luonnostaan. Vaikka oikeasti en usko, että kukaan syntyy voimakkaan maskuliiniseksi tai upean naiselliseksi.

Yhtäläisten mahdollisuuksien luominen sukupuolien välille ei oman käsitykseni mukaan tuo automaattisesti sukupuolten tasa-arvoa. Samat mahdollisuudet luovat paineita itselle menestyä ja siinä epäonnistuminen lankeaa omalle vastuulle. On helppo sanoa, että Suomi on tasa-arvoinen maa, sillä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet esimerkiksi opiskeluun ja työelämään. Mutta kun jokin on niin juurtunut yhteiskuntamme ja kulttuurimme rakenteisiin, samat mahdollisuudet eivät ole aitoja. Tärkeää tasa-arvon kehittämisen kannalta olisivat toimet, joilla tasa-arvon toteutumista estäviä ongelmia ja esteitä voidaan tunnistaa ja siten purkaa. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen ja positiiviset erityistoimet ovat oman käsitykseni mukaan hyviä esimerkkejä kuinka tulosten tasa-arvoa voidaan saavuttaa.

2.2. Euroopan Unioni ja sukupuolten tasa-arvo

Johanna Kantola (2010) kirjoittaa, kun Euroopan Unioni perustettiin vuonna 1957, sen johtajat muodostuivat valkoihoisista miehistä. Vuonna 2007 vietti EU sen 50-vuotissyntymäpäiväänsä, mutta vain vähän oli muuttunut tuossa 50 vuodessa, sukupuolen näkökulmasta katsottuna. Johtajien määrä on kasvanut suuresti, mutta ainoastaan yksi nainen, Saksan liittokansleri Angela Merkel, oli saavuttanut johtajan aseman miesten keskuudessa. (Kantola 2010, 1.)

Kantolan mukaan on yleistä kuulla politiikan opiskelijoiden ihmettelevän, mitä tekemistä sukupuolella on EU:n kanssa. EU:lla on ollut sen perustamisesta saakka kapasiteettia muokata sukupuolten asioita sen jäsenmaissa. Kun Rooman sopimus laadittiin 1957, sen määrittivät ja allekirjoittivat miehet, mutta he sisällyttivät siihen pykälän, jonka mukaan naisten ja miesten tulisi saada tasa-arvoista palkkaa. Siitä saakka EU on toiminut sukupuolten asioiden puolesta: se asettaa suuntauksia ja kantaa tiettyjä normatiivisia käsitteitä sukupuolten tasa-arvosta sekä ajaa ratkaisuja, joiden avulla voidaan havaita sukupuolten tasa-arvon ongelmia. (Kantola 2010, 2.)

Syrjinnän vastainen lainsäädäntö sekä tasa-arvon edistäminen ovat Euroopan Unionin tasa-arvopolitiikan perustehtäviä. Johanna Kantola ja Kevät Nousiainen (2012) painottavat, että syrjintää kieltävät lait eivät ole ainoa keino tasa-arvon kehittämisessä. Pohjoismaissa on Euroopan Unionia selkeästi vahvempi asema positiivisella erilliskohtelulla sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisella. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen pohjana on sukupuolen ja rakenteellisen epätasa-arvon käsitteet, ja siinä pyrkimyksenä on saavuttaa todellinen tasa-arvo purkamalla sukupuolittuneita rakenteita. Kantola ja Nousiainen kuvaavat sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista aktiiviseksi tasa-arvon edistämisen politiikaksi, johon EU on sitoutunut viime vuosina. (Kantola & Nousiainen 2012, 125, 135.)

Tärkeimpiä EU:n jäsenvaltioita sitovia direktiivejä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ovat 1970-luvulla laaditut samapalkkadirektiivi (75/117/EY) ja tasa-arvodirektiivi (76/2007/EY). (Kantola & Nousiainen 2012, 127.)

Positiiviset erityistoimet antavat mahdollisuuden kompensoida tai ehkäistä vinoutumia, jotka ovat aiheutuneet esimerkiksi syrjinnästä. Positiivisilla erityistoimilla pyritään, yhtäläisten mahdollisuuksien sijaan, toteuttamaan tasa-arvoa käytännössä. Kantola ja Nousiainen kirjoittavat, että niihin sisältyy ajatus, että muodollisesta tasa-arvosta on mahdollista poiketa sellaisissa tapauksissa, kun tarkoituksena on korjata syrjityn ryhmän asemaa. Positiiviset erityistoimet pohjautuvat käsitykselle, että joskus muodollisesti tasa-arvoinen kohtelu voi vahvistaa epätasa-arvoisia rakenteita. (Kantola & Nousiainen 2012, 133.)

Kirsti Lempiäinen (2009) kirjoittaa, että Euroopan Unionissa tehdään yhtenäistä korkeakoulupolitiikkaa, mikä merkitsee koulutuksen kapitalisoitumista ja markkinoitumista. EU haluaa kolmiportaisella tutkintojärjestelmällä saada yhdenmukaisen koulutuksen tason sekä lisätä EU-kansalaisten yhdenvertaisuutta ja mahdollisuuksia esimerkiksi liikkumiseen opiskelu- ja työelämän eri vaiheissa. (Lempiäinen 2009, 41.)

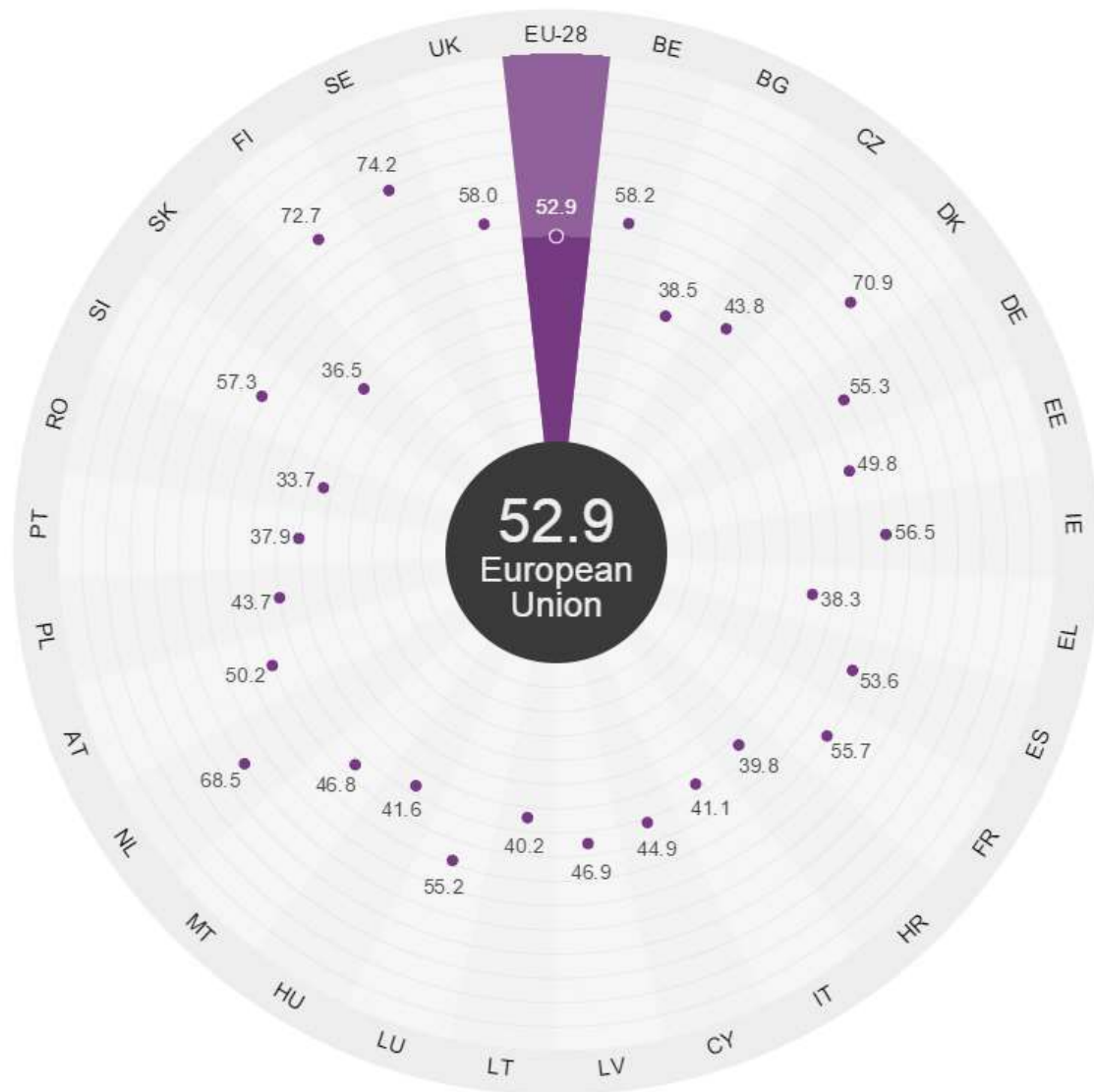
Vuonna 2009 Euroopan unionin korkeakouluissa ja yliopistoissa oli 17 miljoonaa opiskelijaa ja 1,5 miljoonaa henkilökunnan jäsentä. Euroopan työvoimakyselyn (2005) tulosten perusteella on korkeakoulutuksessa edelleet suuret erot miesten ja naisten välillä opintoalojen valinnoissa. Vähiten naisia valmistuu insinööri- ja luonnontieteiden ohjelmista. (Lempiäinen 2009, 60.)

Euroopan Komission verkkosivuilla kerrotaan, että se on sitoutunut tekemään töitä naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseksi. Sen vuosien 2010-2015 tasa-arvostrategian keskeisimmät aiheet olivat: a) naisten ja miesten yhdenvertainen taloudellinen riippumattomuus, b) sama palkka samanarvoisesta työstä, c) yhdenvertainen edustus päätöksenteossa, d) ihmisarvo, koskemattomuus ja sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettaminen, e) tasa-arvon edistäminen EU:n ulkopuolella ja f) monialaiset kysymykset (sukupuoliroolit, lainsäädäntö ja hallintovälineet. (Euroopan Komissio.)

Ihmisoikeuskeskuksen mukaan Euroopan komissio julkaisee vuosittain tasa-arvoraportin. Sivusto esittelee Euroopan komission lehdistötiedotteen 14.4.2014, Brysselissä. Sen mukaan tasa-arvo paranee tasaiseen tahtiin ja että EU:n toimet ovat vauhdittaneet sukupuolten tasa-arvon saavuttamista, mutta edessä on vielä haasteita. Paranemista on tapahtunut esimerkiksi siinä, että naisten työllisyysaste on kasvanut EU:ssa 58 prosentista 63 prosenttiin. EU on edistänyt kehitystä rahoituksella, joka on suunnattu lastenhoitopalveluiden kehittämiseen ja naisten työmarkkinoille osallistumisen tukemiseen. Toisena esimerkkinä sukupuolten väliset palkkaerot ovat vähentyneet: Koko Euroopan alueella palkkaerot ovat juuttuneet 16,4 prosenttiin. Euroopan komissio on lisännyt tietoisuutta palkkaeroista, käynnistä palkkatasa-arvon päivän ja seuraa naisten ja miesten tasa-arvoista kohtelua koskevan lainsäädännön noudattamista. (Ihmisoikeuskeskus.)

Euroopan komissio näkee kuitenkin monia haasteita tasa-arvon toteutumiselle. Sen mukaan naisten tuntipalkka on edelleen 16 prosenttia miesten palkkaa pienempi, vaikka yliopistotutkinnon suorittaneista 60 prosenttia on naisia. Lisäksi naiset joutuvat miehiä todennäköisemmin työskentelemään osa-aikaisina (32 prosenttia naisia ja 8,2 prosenttia miehiä työskentelee osa-aikaisina). Naiset myös keskeyttävät miehiä useammin uransa, sillä heidän täytyy pitää muista huolta. Tämän takia naisten ja miesten eläkkeissä on eroa 39 prosenttia. Naisten harteille jää edelleen kodin ja perheen lasten hoidosta syntyvän palkattoman työtaakan. Kun naiset käyttävät viikossa noin 26 tuntia kodin ja lasten hoitoon, käyttävät miehet siihen 9 tuntia. Naisten on huomattavasti epätodennäköisempää päästä johtotehtäviin miehiin verrattuna. (Ihmisoikeuskeskus.)

The Gender Equality Index arvioi sukupuolten tasa-arvopolitiikkaa Euroopan unionissa. Arviointi rakentuu kuudesta peruskentästä: työ, raha, tieto, valta ja terveys sekä kaksi sateliittikentästä: väkivalta naisia kohtaan sekä epätasa-arvoisuuksien intersektionalisointi. Indeksissä on nähtävissä 28 jäsenmaan sijoittuminen näiden kuuden tekijän mukaan. Vuoden 2012 indeksi on nähtävissä alla:

(Gender Equality Index 2010, European Institute for Gender Equality)

100 ollessa paras mahdollinen, on EU:n keskiarvo vain 52,9. Suomi, 72,7, sijoittuu tällä indeksillä toiselle sijalle heti Ruotsin, 74,2, jälkeen. Alhaisin lukema on Romaniassa, 33,7. Alhaisia lukemia saivat myös Slovakia, 36,5, ja Portugali, 37,9. Itseäni kiinnostaa erityisesti ne maat, joiden edistajat ovat mukana myös omassa tutkimuksessani. (Gender Equality Index 2010.)

2.3. Sukupuolten tasa-arvo korkeakoulutuksessa

Liisa Husun mukaan tiede ja yliopistot mielletään usein miehiseksi ja maskuliiniseksi instituutioiksi, joissa naisten länsäolo on varsin uutta. Kuitenkin tiedettä harjoittaneita naisia tunnetaan jo yli neljän tuhannen vuoden takaa, jolloin myös ensimmäiset miehet harjoittivat tiedettä pyramideja rakentaen. Naiset olivat ulossuljettuja yliopistosta sen 900-vuotisen historiassa lähes 800 vuotta, pelkästään sukupuolensa tähden. Naiset saivat samat opinto-oikeudet miesten kanssa vasta 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa, hieman eri aikoina eri maissa. (Husu 2002, 146.)

Viimeisten reilun sadan vuoden aikana akateemiset koulutustiet ovat muuttuneet naisemmistöiksi. Useimmat luonnontieteet ja tekniikka ovat miesvaltaisia aloja, mutta muuten selvä enemmistö yliopisto-opiskelijoista on naisia. Tästä huolimatta naisten aliedustus ja sukupuolten mukainen vallan- ja työnjako on sitkeä ja maailmanlaajuinen ilmiö yliopistojen opettajakunnassa ja tiedeyhteisöissä. Suomessa ja muuallakin maailmassa naiset väittelevät yhä enemmän, mutta silti he ovat yliopistojen opettajakunnassa ja tutkijakunnassa yhä selkeä vähemmistö. Sitä harvemmaksi naisten määrä käy, mitä korkeammalle nousee tieteen hierarkioissa, esimerkiksi professorikunnissa ja tieteen portinvartijoina naisia on vain vähän. Viime vuosikymmenien aikana ei ole ollut paljoakaan muutosta tieteenalojen eriytyemisessä naisten ja miesten aloiksi. Husun mukaan valtion tutkimuslaitoksissa ja tieteen huippuyksiköissä tutkijakunnan sukupuolijakauma on vinoutunut. (Husu 2002, 147-148.)

Uuden vuosituhaten saapuessa epätasa-arvo sukupuolten välillä on akateemisessa maailmassa tullut aikaisempaa näkyvämmiin huomion kohteeksi ympäri maailmaa. Husun artikkelin mukaan voidaan pitää yleismaailmallisena ilmiönä, että tieteenalat jakautuvat miesten ja naisten aloihin, naisten lahjakkuutta vajaakäytetään sekä naiset ovat aliedustettuina yliopistojen ja korkeakoulujen opettaja- ja tutkijakunnassa. Erityisesti sukupuolentutkimuksen piirissä on jo muutama vuosikymmen käyty keskustelua tiedenaisten asemasta ja sukupuolten

epätasa-arvosta tieteessä. Kysymys naisten asemasta tieteissä ja yliopistomaailmassa on nostettu vartavirtakeskustelun sekä tiede- ja korkeakoulupolitiikan aiheeksi niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin, aina 1990-luvun puolivälistä lähtien. Mukana keskusteluissa ovat olleet esimerkiksi YK, EU, UNESCO ja Pohjoismaiden ministerineuvosto. (Husu 2002, 150.)

Naisten aliedustus yliopistojen opettaja- ja tutkijakunnassa sekä tieteessä nähdään kansainvälisessä keskustelussa ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymysten lisäksi kysymyksenä korkeamman opetuksen ja tutkimuksen laadusta. Kun kansainvälinen kilpailu kiihtyy ja kovenee ja ikäluokat pienenevät, halutaan yliopisto-opetukseen ja tutkimukseen saada parhaat kyvyt riippumatta sukupuolesta. Tutkijakunta, joka on taustaltaan monipuolisempi, tuottaa myös kysymystenasetteluiltaan ja aihepiireiltään monipuolisempaa sekä yhteiskuntaa ja kansalaisia laajemmin hyödyttävää tutkimusta. (Husu 2002, 150-151.)

Naisten tutkijanuralta ovat muodolliset esteen poistettu ja nykyisin on mahdollista puuttua avoimeen syrjintään tasa-arvolainsäädännön avulla. Kansainvälisessä EU-vertailussa Suomi erottuu Husun mukaan edukseen. Vuosituhannen alussa Suomen professorikunnassa oli enemmän naisia kuin muissa EU-maissa. Yhtenä syynä tähän Husu näkee sen, että Suomessa naiset tulivat yliopistokoulutuksen piiriin varhain ja laajamittaisesti. (Husu 2002, 151.)

Lähemmin tarkastellen kuva Suomesta koulutettujen naisten paratiisista murenee: Yhä edelleen sukupuoli jakaa akateemista maailmaa niin horisontaalisesti, vertikaalisti kuin työsuhteen laadunkin perusteella. Useammin miehet ovat korkeammassa asemassa ja pysyvämmässä tehtävissä, ja sukupuolijakoa tieteenaloissa voidaan kutsua suhteellisen pysyväksi ilmiöksi. (Husu 2002, 152)

Annukka Jauhiainen, Anne Laiho ja Piia Kovalainen (2012) pohtivat, ”Mitä tasa-arvolla koulutuksessa tarkoitetaan?” He esittelevät useita eri näkökulmia, josta sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa voidaan tarkkailla: yhteiskunnallinen määrittely, tasa-arvo- ja koulutuspolitiikka, koulutuksen prosessit ja käytännöt, sukupuolikäsitykset, koulutuspääoma sekä kuinka eri sukupuolten hankkima koulutusääoma toimii resurssina työmarkkinoilla. Sukupuolten tasa-arvon

toteutuminen koulutuksessa on kysymyksenä monimuotoinen ja –tasoinen. Yhteiskunnan tasa-arvopolitiikka sekä sisäänpääsy ja valinnan mahdollisuudet koulutuksessa eivät toimi takeina tasa-arvon toteutumiseksi. Koulutusjärjestelmämme on voimakkaasti integroitunut yhteiskuntaamme, emme siis voi odottaa tasa-arvon koulutuksessa kehittyvän, jos se ei kohene myös yhteiskunnan instituutioissa, kuten kulttuurissa, politiikassa, taloudessa, affektiivisissa (esimerkiksi perhe). (Jauhiainen ym. 2012, 14-15; Lynch & Baker 2005, 154.)

2.3.1. Segregaatio koulutuksessa

Terminä segregaatio on osin tulkinnanvarainen ja monisäikeinen. Tällaisella kompleksisuudella on vaikutusta myös segregaatiota koskevaan keskusteluun. Yleisesti sukupuolisella segregaatiolla on tarkoitettu sukupuolen mukaista työnjakoa. Historiallisesti ajateltuna on sukupuolen mukaisella segregaatiolla pyritty säilyttämään perinteisiä sukupuolirooleja ja niin erityisesti tyttöjen koulutuksen rajoittamista. (OPM2 2010:18, 22; Godel-Gassner 2007.)

Sukupuolen mukainen segregaatio jaotellaan vaakasuoraan ja pystysuoraan. Vaakasuoralla segregaatiolla tarkoitetaan, että naiset ja miehet toimivat eri ammateissa, eri työpaikoilla, eri toimialoilla ja eri sektoreilla työmarkkinoilla (TM 2002). Puhtaimmassa merkityksessään segregaatio tarkoittaa eriytymistä tai eriyttämistä. Pystysuoralla segregaatiolla viitataan työelämässä tapahtuvaan työnjakoon ja eriytymistä siinä, mille tasolle naiset ja miehet sijoittuvat hierarkiassa. (OPM2 2010:18, 22.)

Kouluissa vaakasuora segregaatio tarkoittaa, että tytöt ja pojat suorittavat opintoja ja tutkintoja eri opinto- ja koulutusaloilla, pystysuora segregaatio taas eri koulutusasteilla tapahtuvaa eriytymistä. Eriytyminen, joka on alkanut koulutuksessa, johtaa siihen, että naiset ja miehet sijoittuvat työelämässä ja

yhteiskunnassa eri tehtäviin, ammatteihin, toimialoihin ja aseisiin. ”Tuloksena” naisten ja miesten eriytyemisessä eri aloihin, on mies- ja naisvaltaisten alojen palkkaeroina. Stereotypiset ja perinteiset käsitykset naisten ja miesten aloista ovat omiaan rajoittamaan koulutus- ja ammatinvalintojen tekemistä, ne jäykistävät työmarkkinoita sekä hankaloittavat tarpeettomasti työvoiman tarjonnan ja kysynnän kohtaamista (OPM2 2010:18, 22; Juutilainen 2003.)

Lahelma kirjoittaa koulutuksen rakenteellisista tekijöistä, jotka tukevat miesten jatkokoulutukseen pääsyä huolimatta keskimäärin naisia huonommista koulusaavutuksista. Tärkein niistä on sukupuolen mukainen jakautuminen koulutusvalinnoissa, minkä takia pääasiassa naiset kilpailevat keskenään hyvillä arvosanoilla paikoista naisvaltaisilla aloilla. Toinen syy on se, että yleisesti ottaen naisvaltaisille aloille on hankalampaa päästä kuin miesvaltaisille aloille. Kolmantena vaikuttavat ne kriteerit, joita valinnoissa painotetaan: esimerkiksi matematiikkaa arvostetaan monilla aloilla enemmän kuin kieliä ja taideaineita. (Lahelma 2009, 146-147.)

Nuorille miehille vähäinen koulutustaso ei välttämättä merkitse alhaista ansiotuloa samalla tavalla kuin nuorille naisille. Lahelma toteaa, että vaikka naisilla on miehiä korkeampi koulutustaso, on naisten palkkaus pysyvästi keskimäärin neljä viidennestä miesten palkkauksesta. Erot ovat vielä suurempia ylemmillä kuin alemmilla koulutustasoilla. Koulutus on naisille tärkeä ja ainoa realistinen keino välttää raskaimpia ja huonommin palkattuja naisammatteja, vaikka se tarjoaakin huonon vaihtoarvon. Nuorille naisille huono koulumenestys merkitsee suurempaa uhkaa jäädä kokonaan työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle. Lahelma lopuksi väittää, että tyttöjen toimijuutta on yleinen pyrkimys menestyä koulutuksessa, mutta samalla se on heille pakko. (Lahelma 2009, 147.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilta selviää, että kun verrataan muuhun Eurooppaan, on Suomessa ammattien, alojen ja työnjaon osalta segregaatoinen, eli sukupuolten mukainen eriytyminen yleisempää. Segregatio sisältää paljon tasa-arvoa ja sen edistymistä heikentäviä tekijöitä esimerkiksi työmarkkinoilla.

Erityisesti koulutuspolitiikassa tehdään ja ollaan jo tehty paljon työtä, jonka tarkoituksena on edistää tasa-arvoa. Tutkijaverkostoissa sekä tutkimus- ja kehittämishankkeissa on tuotettu tietoa sukupuolten tasa-arvon edistämisestä varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. (OPM1.)

Heli Kuusi, Ritva Jakku-Sihvonen sekä Marika Koramo (2009) ovat selvittäneet segregaaation vaikutuksia koulutuksessa. Naiset ovat enemmistönä ammattikorkeakoulututkinnon suorittajina. Osittain tämä johtuu siitä, että miehet keskeyttävät naisia herkemmin ammattikorkeakouluopintonsa. Kun tarkastellaan koulutusaloja, on ammattikorkeakouluopinnoissa havaittavissa tasoittumista sukupuolien välillä, kun vertaa peruskoulutukseen. Esimerkkinä tästä liikunta-, sosiaali- ja terveystieteiden uusista ammattikorkeakouluopiskelijoista miesten osuus on kasvanut ja naisten taas hieman vähentynyt. Eniten miesten osuus uusista opiskelijoista on kasvanut hallinnon, yhteiskuntatieteiden ja liiketalouden aloilla. Naisten osuus taas on kasvanut hieman luonnonvara- ja ympäristöalalla, mutta selkeästi vähentynyt luonnontieteiden alalla. (Kuusi, Jakku-Sihvonen & Koramo 2009, 52-53.)

Yliopisto-opinnoissa on tapahtunut nopeiden sukupuolirakenteen tasoittumista. Sukupuolen mukaista segregatiota näyttäytyy eniten yliopisto-opinnoissa liikenteen ja tekniikan alalla, jossa vain 25 prosenttia on naisia. Luonnontieteiden ja tekniikan aloilla naisten osuus on hieman kasvanut 2000-luvulla. Naisten osuus yliopistotutkinnon suorittaneista on yli 60 prosenttia, vaikka yliopisto-opiskelijoista miesten osuus on noin 46 prosenttia. (Kuusi ym. 2009, 53.)

2.4. Yliopistojen sukupuolistavat käytännöt

Annukka Jauhiainen, Anne Laiho ja Piia Kovalainen (2012) kuvaavat tutkimuksessaan ”Työsarkaa riittää” yliopistoa opettajien ja opiskelijoiden yhteisöksi, jossa keskeisenä tavoitteena on kriittiseen ajatteluun ja toimintaan kasvattaminen. Tutkimuksen mukaan sitä voidaan pitää myös kasvavasti tärkeämpänä työelämätaidona, joka on tarpeellinen kaikissa asiantuntijatehtävissä, jotka vaativat korkeakoulutusta. (Jauhiainen ym. 2012, 9.)

Useat tutkimukset kertovat koulutuksen sukupuolistuneista käytänteistä, siitä huolimatta, että virallinen diskurssi kertoo suomalaisen koulutuksen sukupuolineutraaluidesta sekä vankasta uskosta sukupuolten väliseen tasa-arvoon koulutuksessa ja yhteiskunnassa. Koulutusrakenteille ja koulun opetussuunnitelmalle tyypillinen näennäinen sukupuolineutraalisuus muuttuu monesti sukupuolittuneiksi käytännöiksi koulun käytännöissä. Yhtenä tasa-arvon takeena on pidetty sukupuolineutraalisuutta. Kuitenkin sukupuolisokeus voi olla tuloksena, jos ei osata tunnistaa koulutuksen ja työelämän sukupuolistuneita käytänteitä. (Jauhiainen ym. 2012, 9.)

Hyvin tyypillistä suomalaiselle kulttuurille on juuri näennäinen sukupuolineutraalisuus sekä ajatus ja luulo, että tasa-arvo sukupuolien välillä on jo saavutettu. Koetaan yleisesti, että koulutuksessa sukupuolia kohdellaan samalla tavalla ja mitään ongelmia tasa-arvon kanssa ei ole. Kun keskustellaan sukupuolten tasa-arvoon liittyvistä teemoista, tasa-arvon päämääränä vahvasti mielletään naisten aseman parantaminen. Tutkijat viittaavat Arto Jokiseen (2002), joka on todennut miehen joutuvan tasa-arvopuheessa helposti altavastajaan asemaan. Hänen mukaansa miesten osallistuminen tasa-arvokeskusteluun on yleensä puolistautumista. Ongelmana Jokinen kokee myös harhaanjohtavuuden tasa-arvolain sisällössä: vaikka lain nimellä viitataan tasa-arvoon naisten ja miesten välillä, viitataan siinä oikeasti naisten yhtäläisiin oikeuksiin miesten kanssa. (Jauhiainen ym. 2012, 12; Jokinen 2002, 240; ks.2.2.)

Brunilan selvityksen (2009) mukaan tasa-arvokysymykset, jotka koskevat korkeakoulutusta, ovat muotoutuneet tutkimuksen piirissä moniulottuisemmiksi ja laajemmiksi naisten aliedustuksesta kysymyksiksi sukupuolen ja muiden yhteiskunnallisten erontekojen sekä tiedon, käytäntöjen ja kulttuurien suhteista. Yliopistoja koskevissa selvityksissä sekä tutkimuksissa on esille nostettu korkeakoulutusta ja tiedettä monin tavoin eriarvoistavat kulttuurit ja käytännöt. Ne ovat näkyneet esimerkiksi osaamisen tunnistetuksi ja tunnustetuksi tulemisessa, opetuksen käytännöissä, monissa piilosyrjinnän muodoissa sekä uralla etenemisessä. On todettu, että yliopistojen käytännöt ylläpitävät sellaista järjestystä, jossa eniten arvostetaan ominaisuuksia ja osaamista, jotka liitetään maskuliinisuuteen ja mieheyteen. On myös todettu, että yliopiston käytännöillä on ollut negatiivisia seurauksia esimerkiksi naisten käsityksiin omasta osaamisestaan ja kyvyistään. (Brunila 2009, 30.)

Kyselyiden tulokset, jotka ovat koskeneet koulutuksen kulttuureja ja käytänteitä yliopistoissa, vahvistavat edellä esitettyjä tutkimustuloksia. Esimerkiksi Lapin yliopistossa tehdyssä kyselyssä tavoitteena oli selvittää sisältyykö yliopiston toimintakulttuuriin epätasa-arvoa tuottavia ja syjiviä mekanesmeja sekä käytäntöjä (Naskali 2004). Naskalin tutkimuksessa esille nousivat naisopiskelijoiden ja nuorten tutkijanaisten asema. Torjuvat asenteet sekä epätasa-arvoinen kohtelu verrattuna miespuolisiin opiskelijoihin olivat tilanteita, joita naisopiskelijat joutuivat kohtaamaan. He kokivat, että eivät saaneet positiivista palautetta taidoistaan yhdenvertaisesti verrattuna miesopiskelijoihin. Naisille tyypillisen käyttäytymisen, kuten tunnollisuus, sääntöjen noudattaminen ja ahkeruus, oletettiin olevan heille kaikille tyypillistä. (Brunila 2009, 30.)

Brunilan selvityksen mukaan on todettu, että erityisesti naiset joutuvat yliopistossa kohtaamaan erilaisia piilosyrjinnän muotoja. Tutkimuksissa on myös tuotu esille häirintä ja kiusaaminen, joka liittyy käytänteihin. Sekä sukupuolista että seksuaalista häirintää ovat kohdanneet opiskelijat, jatko-opiskelijat ja henkilökunta. Häirintää ja ahdistelua, joka on liittynyt sukupuoleen, on arviolta kohdannut noin 30 prosenttia opiskelijoista ja henkilökunnasta, häirintää kokeneista henkilöistä naisten osuus on miehiä suurempi. (Brunila 2009, 31.)

Jauhiaisen, Laihon ja Kovalaisen tutkimuksesta selviää, että yliopistoa voi luonnehtia sukupuolittuneeksi instituutioksi tai organisaatioksi. He kuvaavat yliopistojen ja tiedeyhteisön sukupuolen mukaista työn- ja vallanjakoa maailmanlaajuisesti ilmiöksi, joka pysyy sitkeästi siitäkin huolimatta, että useissa maissa naiset muodostavat enemmistön opiskelijakunnassa. Ominaisena yliopistojen sukupuolittuneelle työjärjestykselle voidaan nähdä naisten suurempi osuus alempitaisoisissa hallinnollisissa tehtävissä sekä vähemmän arvostetuissa opetustehtävissä. Myös työsuhteen laadussa nähdään sukupuolen mukaista jaoittelua: määräaikaiset ja lyhytaikaiset avustajat ovat useammin naisten kuin miesten täyttämiä. (Jauhiainen ym. 2012, 20; Acker & Armanti 2004; Curie, Harris & Thiele 2000; Deem & Lucas 2007; Leathwood & Read 2009; Thomas & Davies 2002.)

Jauhiaisen, Laihon ja Kovalaisen 2012 tutkimuksessa todetaan, että sukupuolittuneet käytännöt ja rakenteet ovat vallalla myös suomalaisessa yliopistomaailmassa. Tämä näkyy esimerkiksi sillä, että mitä korkeammalle yliopiston hierarkiassa mennään, sitä vähemmän siellä on naisia. Tilanne on päinvastainen miehillä ja miehet muodostavatkin yliedustuksen yliopiston korkeimmissa viroissa. Jauhiainen ym. kertovat kaksinkertaisesta piilopetussuunnitelmasta, jossa sukupuolittunut yliopisto on osana: se välittää tehokkaasti opiskelijoille naisten ja miesten asemat yliopistoyhteisössä. (Jauhiainen ym. 2012, 20-21.)

”Sukupuoli kutoutuu varsin monisäikeisesti yliopistojen organisaatio- ja toimintakulttuureihin”, avaavat Jauhiainen ja kumppanit tutkimuksessaan. Arkipäiväisissä toiminnoissaan, puhetavoissaan ja valinnoissaan, ihmiset tuottavat ja ylläpitävät sukupuolta ja sukupuolieroa. Tutkijat toteavat, että kun mikropolitiikan tasolla rakennetaan ja käytetään sukupuolittunutta valtaa, on sitä usein hankala havaita ja se on monitulkintaista. (Jauhiainen ym. 2012, 21.)

Sukupuoleen liittyvää syrjintää voidaan nähdä avoimena syrjintänä tai piilosyrjintänä. Jauhiainen, Laiho ja Kovalainen kertovat avoimen syrjinnän olevan näkyvää, mutta ei aina tarkoituksenmukaista. Esimerkkejä avoimesta syrjinnästä voi olla fyysinen väkivalta tai miesten ja naisten väliset palkkaerot.

Piilosyrjintä taas voi olla sisäistetty jonain luonnollisena, hyväksyttävänä ja normaalina organisaation toimintana. Esimerkkejä piilosyrjinnästä voi olla avoin vihamielisyys, pätevyyden kyseenalaistaminen, puhetapa, sukupuolittuneet verkostot, tuen ja kannustamisen puute ym. Tutkijat kokevat, että syrjinnän erilaisten muotojen esille nostaminen estyy, sillä yliopistoilla on vahva kollegiaalinen puuttumattomuuden perinne. Tutkijat tuovat esille myös uuden ilmiön, joka entisestään vaikuttaa yliopistojen sukupuolijärjestelmään: uusliberalistinen politiikka sekä yritysmaailmasta omaksutut johtamis- ja hallintaopit ovat tuoneet yliopistomaailmaan uusia arvostuksia ja toimintatapoja. Naiset kantavat yliopiston opetusvastuusta suurimman osan, joutuen etsimään erilaisia strategioita ja selviytymistapoja koko ajan kasvavien tuottavuus- ja tehokkuuspaineiden alla. (Jauhiainen ym. 2012, 21-22.)

3. Tutkimuksen toteutus

3.1. Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksessani haluan selvittää millaisia erilaisia käsityksiä ja ymmärryksiä kansainvälisillä yliopisto-opiskelijoilla on sukupuolten tasa-arvosta, erityisesti korkeakoulutuksen kontekstissa. Kaikki tutkimukseeni osallistuvat opiskelijat ovat opiskelleet tai opiskelevat jossain eurooppalaisessa yliopistossa. Minua kiinnostaa selvittää, millaisia eroja ja samanlaisuuksia ihmisten käsityksissä on, sekä mahdollisesti sen, mikä niihin vaikuttaa. Moni opiskelija joutuu kohtaamaan jossain vaiheessa opintojaan syrjintää sukupuolensa takia (esimerkiksi Jauhiainen ym. 2012; Husu 2006), oli hän tietoinen siitä tai ei. Minua kiinnostaa erityisesti se, huomaavatko opiskelijat mahdollisen syrjinnän ja sen eri muodot, ja jos he huomaavat, mitä he ovat siitä mieltä.

Muodostin tutkimukseni tavoitteista kaksi tutkimuskysymystä:

- 1) *Millaisia käsityksiä opiskelijoilla on korkeakoulussa vallitsevista sukupuolittuneista käytänteistä?*

- 2) *Kuinka vastaajat ymmärtävät sukupuolten tasa-arvon?*

3.2 Fenomenografia tutkimusmenetelmänä

Minulle on ollut alusta asti selvää, että haluan tehdä laadullisen tutkimuksen. Uskon, että määrällisen tutkimuksen suosio ja arvostus on kasvussa, mutta itseäni kiinnostavat ihmisten empiiriset kokemukset. Haluan tutkia ihmisten käsityksiä ja kokemuksia sukupuolten tasa-arvosta. Minua kiinnostavat toki myös tilastolliset tiedot, ne ovat tärkeitä. Mutta eniten minua kiinnostaa kuulla tarinoita, kokemuksia ja ymmärryksiä erilaisista ilmiöistä. Se saa minutkin pohtimaan syvemmin sekä toivottavasti saan tutkittavat henkilötkin ajattelemaan ilmiötä syvällisemmin ja henkilökohtaisemmin. Määrällisten menetelmien käyttämistä sukupuolentutkimuksessa on kritisoitu esimerkiksi sen takia, että ne nähdään epäsensitiivisinä naisten kokemuksia kohtaan. (Jauhiainen ym. 45; Ronkainen 2004, 44.)

Valitsin fenomenografian tutkimusmenetelmäksi, sillä fenomenografia sopii tutkimukseni luonteeseen parhaiten. Haluan tutkia ihmisten käsityksiä, ymmärryksiä ja kokemuksia sukupuolten tasa-arvosta. Riitta Rissanen kertoo, että fenomenografista tutkimusotetta käytetään erityisesti kasvatustieteessä, ja sen tavoitteena on tuoda esille ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. Lähtökohtana fenomenografiassa on ajatus, että ihmisillä on tutkittavasta ilmiöstä hyvinkin erilaisia käsityksiä ja ajatuksia. Fenomenografia on tutkimussuuntauksena laadullinen, ja siinä keskitytään tutkimaan käsitysten eroavaisuuksiin. (Rissanen 2006, 35.)

”Fenomenografia on laadullisessa kasvatustieteellisessä tutkimuksessa laajasti käytetty aineiston analyysimenetelmä ja tutkimusote. Fenomenografia-sana on muodostettu yhdistämällä kreikankielen substantiivi *fainomen* (*ilmiö*) ja verbi *graphein* (*kuvata, merkitä, kirjoittaa, mitata*) (Uljens 1989, 11). Voidaan ajatella, että fenomenografian ideana on tutkia, miten tutkittavat kuvaavat jotain ilmiötä.

Fenomenografiassa tutkitaan siis ihmisten kuvauksia, käsityksiä, ymmärtämisen tapoja ja käsitteellistämisiä.” (Kakkori & Huttunen 2011, 8.)

Micheal Uljensin mukaan (1989) termi fenomenografia tulee kreikkalaisista sanoista ”*fenomen*” ja ”*graphein*”, jotka merkitsevät ”*ilmiö*” ja ”*kuvata, merkitä*” (Kakkori & Huttunen 2011, 8; Järvinen & Järvinen 2011, 81.) Fenomenografisen lähestymistavan perustajana pidetään Ference Martonia. Hän tutki 1970-luvulla Göteborgin yliopistossa eri tieteenalojen tiedonmuodostusta sekä yliopistopiskelijoiden käsityksiä oppimisesta. Kuitenkaan fenomenografista tiedonintressiä ei pidetä täysin uutena tieteen historiassa, sillä esimerkiksi sveitsiläinen psykologian tutkija Piaget, eräät antropologian tutkijat sekä hahmopsykologit ovat tehneet fenomenografian kaltaista tutkimusta. (Huusko & Paloniemi 2006, 163; Järvinen & Järvinen 2011, 81.)

Tutkimusalue fenomenografiassa määrittyy sekä tutkimuksellisen luonteen että kohteen mukaan: käsitykset ja niiden erilaiset ymmärtämisen tavat ovat empiirisenä tutkimuskohteena. Ahosen (1994) mukaan fenomenografiassa ihminen nähdään rationaalisena olentona, joka liittämällä tapahtumia toisiinsa sekä selittämällä niitä, muodostaa käsityksiä koetuista ilmiöistä. Huuskon ja Paloniemen mukaan kieli on tärkeä elementti, kun puhutaan ajattelun ja käsitysten muodostamisesta, toimien niiden ilmaisemisen välineenä. Fenomenografiassa käsityksiä pidetään merkityksenantoprosesseina sekä niillä ajatellaan olevan mielipiteitä laajempi ja syvempi merkitys. Häkkisen (1996) mukaan käsitys on tietyn ilmiön ymmärtämistä sekä suhde ympäristön ja yksilön kesken. (Huusko & Paloniemi 2006, 164; Ahonen 1994, 116; Häkkinen 1996, 23.)

Häkkisen mukaan (1996) käsitysten kulttuurisidonnaisuutta on mahdollista tarkastella kolmella tavalla. Ensinnäkin eri ihmisen välillä: yksilön tapa jäsentää omaa todellisuuttaan riippuu tämän subjektiivisista kokemuksistaan tietyissä kulttuurisissa kontekstissa. Samat käsitteet saavat erilaiset merkitykset eri kulttuureissa. Toiseksi taas kulttuurisidonnaisuus näyttäytyy saman kulttuurin sisällä ihmisten erilaisissa tavoissa ymmärtää, käsitellä sekä tulkita jokapäivisiä ilmiöitä. Saman kulttuurin sisällä ilmentyvät erilaiset käsitykset voidaan selittää ikäeroilla tai sosioekonomisen aseman eroilla ihmisten välillä. Ihmisen tietyissä

sosiaalisessa kontekstissa saamat tiedot ja kokemukset vaikuttavat hänen tulkitsemistapaansa ja keinoihin antaa sisältöjä ympäristölleen. (Häkkinen 1996, 24-25.)

Kolmantena Häkkinen esittää, että kontekstin vaihdos vaikuttaa siihen, kuinka sama ihminen käsittää tietyn ilmiön. Esimerkkinä hän kertoo, että ihmiset saattavat haastattelussa esittää samasta asiasta erilaisia näkemyksiä, riippuen kyselyasettelusta ja haastattelun kontekstista. Fenomenografiassa ei pyritä liittämään käsityksiä tutkittaviin henkilöihin itseensä, vaan niillä on tarkoitus yrittää kuvata yleisemmin erilaisia tapoja hahmottaa maailmaa. Fenomenografiassa tarkoituksena on siis käsitysten kuvaaminen enemmän kuin syiden etsimiseen siihen, miksi ihmiset ajattelevat ilmiöistä eri tavoin. (Häkkinen 1996, 25.)

Tutkimuksessani kaikki kolme kulttuurisidonnaista tapaa ovat nähtävissä. Jokainen henkilö on kotoisin erilaisesta kulttuurista, jolloin kulttuuri antaa eri käsityksille erilaisia merkityksiä. Tämä minunkin tulee muistaa ja huomioida. Jokainen henkilö on myös erilainen oman sosiaalisen ympäristönsä kautta. Häkkisen tapaan myös omassa tutkimuksessani tarkoitukseni on nimenomaan selvittää, millaisia erilaisia käsityksiä tutkittavilla on ilmiöstä, eikä selvittää syitä näihin käsityksiin.

Ensimmäisen ja toisen asteen näkökulmat

Huusko ja Paloniemi esittelevät, alunperin Martonin (1981) käyttöönotettaman käsiteparin, ensimmäisen ja toisen asteen näkökulmat, joka tuo fenomenografiassa ilmi todellisuuden subjektiivista tulkintaa ja tutkimuskohteen vuorovaikutuksellista suhdetta. Ensimmäisen asteen näkökulmassa korostetaan todellisuuden rakentumista konstruktivistisesti ja sosiaalisesti. Merkitystulkinnat ja tulkintasäännöt rakentavat todellisuutta, ja niiden avulla ihmiset toimivat arkielämässään (Uljens 1989). ”Maailma ei esittäydy meille sellaisenaan, vaan sen suhteen kautta, mikä meillä on tähän maailmaan”, me ymmärrämme aina asiat suhteessa johonkin. (Huusko & Paloniemi 2006, 165.)

Fenomenografisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena tehdä todellisuutta koskevia väitelauselmia, vaan kuvataan todellisuuden ilmiöitä ihmisten käsityksien kautta. Huuskon ja Piloniemen mukaan toisen asteen näkökulma tutkimuksen kohteena tarkoittaa sitä, että erilaiset tavat, joilla ihmiset käsittävät, kokevat sekä käsitteellistävät eri ilmiöitä, muodostavat tutkimuskohteen. (Huusko & Paloniemi 2006, 165.)

Fenomenografisessa ajattelussa hyväksytään se, että vaikka on olemassa yhteinen todellisuus, on kokemus ja käsittäminen siitä yksilöllistä. Tällä tavalla on mahdollista saada selville erilaisia tapoja, joilla todellisuutta ymmärretään, käsitteellistetään sekä jäsennetään. (Huusko & Paloniemi 2006, 165.)

Tavoitteena fenomenografisessa tutkimuksessa on löytää ja järjestellä ajattelutapoja, jotka ovat jaettuja sekä sosiaalisesti merkittäviä. Peruslähtökohtana on, että käsityksistä ei koiteta tuottaa yksilötason kuvauksia, vaan selvittää käsitysten eroja tietyssä ryhmässä. Huuskon ja Piloniemen mukaan mielenkiinto tässä kohdistuu siihen, mitä käsitykset sisältävät ja kuinka ne ovat suhteessa toisiinsa. Lähtökohtana tässä ajatustavassa on mahdollisuus muodostaa olettaen yleisestä käsitysten joukosta tietyssä kulttuurissa, yhteisössä tai yhteiskunnassa. (Huusko & Paloniemi 2006, 165.)

Feministinen tutkimus

Päivi Naskalin mukaan feministinen kritiikki uloittuu tieteellisen tiedon oletetusta universaaliudesta, ja esittääkin, ettei tietoa voi olla olemassa ilman mielikuvia sen kohteesta tai tietäjän kulttuurisesta, yhteiskunnallisesta, maantieteellisestä, seksuaalisesta ja sukupuolisesta paikasta. (Naskali 2007, 178.)

Marianne Liljeströmin (2004) mukaan voidaan feministisen tutkimuksen ajatella olevan tieteenkriittinen, tuovan esille yksilöiden henkilökohtaiset kokemukset sekä ottavan huomioon tutkijan ja tiedon paikantuneisuuden. (Liljeström 2004, 13.)

Liljeström korostaa, että feministinen tutkimus eroaa suurestikin muista kriittisistä tutkimuksista. Sen keskeinen poliittinen ja tietoteoreettinen projekti on

sukupuolen sekä sukupuolieron tuottamisen kulttuuristen, historiallisten ja sosiaalisten ehtojen sekä seurausten tutkiminen eri tavalla ristiriitaisista lähtökohdista. Feministinen tutkimus käsittelee sukupuolittuneen sorron lisäksi se pyrkii tuottamaan emansipatorista politiikkaa, purkamalla seksuaalisia, etnisiä, rodillisia ja luokkasidonnaisia alistuksen muotoja, valtaa sekä hierarkioita. (Liljeström 2004, 11-13.)

Feministisessä tieteenkritiikissä tärkeää on huomioida tiedon ja sen tuottamisen paikantuneisuutta. Kriteereinä feministiselle tutkimukselle onkin vaatimus tutkijan ja tiedon paikantamiselle. (Liljeström 2004, 15; Naskali & Ronkainen 2007, 65.) Omassa tutkielmassani esille nousee paikantuneisuus eri tavoin. Tutkimukseen vastaajat opiskelijat ovat eri puolilta Eurooppaa, joten paikantuneisuus näkyy kulttuurisina ja yhteiskunnallisina ilmiöinä ja eroina.

Anne Maria Holli (2012) painottaa artikkelissaan, ”Kriittisiä näkökulmia tasa-arvon tutkimukseen”, että tasa-arvo ei ole yksiselitteinen tai muuttumaton arvo, vaan se on tutkimuskohteena äärimmäisen monimuotoinen sekä jatkuvassa muutoksessa oleva, paikantunut käsite. Tasa-arvo käsite vaikuttaa yhteiskunnan rakentumiseen, ihmisiin subjekteina ja toimijoina sekä odotuksiin, mitä meillä on mahdolliseksi nähdyn muutoksen rajoista. Jotta voisimme ymmärtää ja tutkia tasa-arvoa paremmin, edellyttää se taitoa reflektoida ja kyseenalaistaa sekä tieteen omia, vakiintuneita esioletuksia että paikantunutta, diskursiivisesti tuotettua tietoa, jota meillä kaikilla on tasa-arvosta oman yhteiskuntamme kansalaisina. Holli toivoisi, että yhä useampi ihminen lukisi sekä arjessa että tutkimuksen ja opetuksen kentällä kohtaamaansa tietoa ja puhetta tasa-arvosta kriittisemmin. Hän kokee, että se olisi ensi askel kohti parempaa. (Holli 2012, 95.)

Usein erot feministis-diskursiivisessa tasa-arvoanalyysissä erilaisten lähestymistapojen välillä liittyvät tähän teemaan: osalle kieli on vain ihmisten ajatusten ja intentioiden välittäjä, osalle taas se on perustavasti ”todellisuutta” muokkaava tekijä. Yhteistä näille on, että sukupuolten tasa-arvoa ei normatiivisten oletusten kautta lähestytä, vaan se on tutkimuksen kohde itsessään, juuri sellaisena kuin se näyttäytyy julkisessa tai arkikeskustelussa. Tällaiselle tutkimusotteelle etuna on parhaimmillaan se, että se antaa

mahdollisuuden tasa-arvon toisin tarkastelulle. Näin se voi antaa uusia keinoja analysoida oman aikamme ja paikkamme tasa-arvodiskursseja sekä niihin liittyviä sitoumuksia kriittisemmin. (Holli 2012, 91-92.)

3.4. Avoin kysely aineistonkeruumenetelmänä

Pohdin pitkään, miten toteuttaisin aineistonkeruun graduuni. Tiesin alusta saakka, että haluan saada tutkimusjoukoksi kansainvälisiä opiskelijoita. Haastattelu oli ensimmäinen ajatus, ja sen toteuttaminen olisi ollut helppoa, kun lähdin opiskelijavaihtoon erääseen eurooppalaiseen kaupunkiin. Valitettavasti aika kului kuin siivillä, ja palasin takaisin Suomeen ilman haastatteluja. Haastattelu oli edelleen mielessä, sillä nykyisin se on helppo toteuttaa esimerkiksi Skypen kautta myös kaukaisempiin kohteisiin. Loppujen lopuksi päädyin kuitenkin avoimeen kyselyyn. Ratkaisuun vaikutti se, että se tuntui itselle ja vastaajille kaikista helpoimmalta tavalta. Itse tai kukaan vastaajista ei puhu äidinkielenään englantia, jota kuitenkin käytin aineistonkeruukielenä, joten uskoin kyselyn olevan mieluisampi vaihtoehto kaikille osaanottajille. Uskoin myös, että yhteisten aikataulujen järjestämisen takia kysely oli monelle vastaajalle helpompi ratkaisu.

Tein Webropolin kautta avoimen kyselyn, jonka lähetin noin kahdellekymmenelle kansainväliselle opiskelijalle ympäri Eurooppaa. Tunsin heistä jokaisen, osan paremmin kuin toiset. Vastauksia kyselyyn sain 10 henkilöltä kahdeksasta eri Euroopan maasta. Vastaajista seitsemän oli naisia ja kolme miehiä. Vastaajat ovat kaikki nuoria, 22-27-vuotiaita. Tutkielmassani olen selvyiden vuoksi nimennyt kaikki kyselyyn vastaajat uudelleen. Olen kappaleen loppuun kirjannut jokaisen vastaajan ”nimen” (keksitty), kotimaan, sukupuolen, iän ja opiskelualan. Nämä olivat taustakysymyksiä, jotka esitin kaikille vastaajille ennen varsinaisen

kyselyn alkamista. Kyselyt lähetin jokaiselle henkilökohtaisena linkkinä Facebookin Messengerin kautta.

Kyselystä sain kasaan aineistoa yhteensä 24 sivua. Kyselyn olen laittanut liitteeksi tutkielman loppuun. Kyselyn ulkoasu oli huoliteltu ja sen alareinassa luki kuinka monta sivua vastaajilla on jäljellä. Kysely oli täysin avoin, sillä halusin vastaajien kertovan mahdollisimman paljon omista käsityksistään ja kokemuksistaan. Muutama kysymys oli tarkempi. Esimerkiksi: *“Are there any beliefs that the male students are better with technology than the female students?”* Syy tähän oli se, että kyseiset kysymykset ovat olleet tutkimustuloksia Annukka Jauhaisen, Anne Laihon & Piia Kovalaisen (2012) tutkimuksessa Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa, ja halusin selvittää, miten erilainen vastaajaryhmä vastaa kysymyksiin. Pyysin kuitenkin vastaajia selittämään vastauksensa. Kysymyksiä oli yhteensä 17, ja niihin vastaamiseen meni noin 30 minuuttia. Ainut, mikä itseä jäi harmittamaan kyselyssä oli se, että en voinut tehdä jatko- tai tarkentavia kysymyksiä, toisin kuin haastattelussa.

Haasteet, jotka tiedostin jo ennen kyselyn laatimista oli englannin kieli, jota kansainvälisessä tutkimuksessa jouduin käyttämään. Koen olevani ihan hyvä englannissa, mutta samanlaisen tason löytäminen muiden opiskelijoiden kanssa, joiden englanninkielen taso on vaihteleva, oli hankalaa. Aluksi tein kyselystä aivan liian vaikean. Sain yllättävää apua eräältä vaihto-opiskelijalta, joka katsoi minun kanssani kaikki kysymykset uudelleen läpi. Teimme niistä helpommin ymmärrettäviä ja muutimme niitä yksinkertaisemmiksi.

Ronkaisen ym. mukaan toteuttamistapansa mukaan kyselyt jaotellaan puhelimitse, sähköisesti tai kyselylomakkeella kerättyihin. Kyselyssä käytetään etukäteen laadittua kyselylomaketta, jossa kaikille vastaajille kysymykset esitetään samassa muodossa. Kyselyssä kysymykset voivat sisältää valmiit vastausehdot tai kysymykset voivat olla avoimia. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 113-114.) Itse käytin aineistonkeruussani avoimia kysymyksiä.

Kyselyssä kysymysten laatimisessa tulee olla tarkka, sillä ne luovat perustan koko tutkimuksen onnistumiselle. Eniten virheitä tutkimustuloksiin aiheuttaa

kysymysten muoto; jos vastaaja ei ajattele samalla tavalla kuin tutkija tarkoittaa, tulokset vääristyvät. Tärkeää siis on, että kysymykset ovat yksiselitteisiä. Kysymyksiä rakennetaan tutkimusongelmien ja tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. Vasta, kun tutkimusongelmat ovat tarkentuneet, on syytä lähteä aineistonkeruuseen – silloin tiedetään, mitä tietoa aineistonkeruulla on tarkoituksena löytää. (Valli 2001, 100.)

Raine Valli on listannut kyselylomakkeen hyviä puolia sekä heikkouksia. Hyviä puolia Valli näkee seuraavissa: 1) Tutkija ei vaikuta läsnäolollaan vastauksiin kyselylomakkeella suoritettussa tutkimuksessa. 2) Kyselyssä on mahdollista esittää paljon kysymyksiä. 3) Se, että kysymys esitetään jokaiselle henkilölle samassa muodossa, lisää tutkimuksen luotettavuutta. 4) Äänenpainot tai tauot sanojen välillä eivät pääse vaikuttamaan (vrt. haastattelut). 5) Matkustaminen tutkimuskohteen luokse jää kyselyssä pois, joten on mahdollista laajentaa tutkimusaluetta laajemmalle maantieteelliselle alueelle. (Valli 2001, 101.) Omassa tutkimuksessani koen, että minun läsnäoloni olisi saattanut vaikuttaa negatiivisesti aineistonkeruuseen. Koin, että Suomesta käsin minun oli helpompi kerätä aineistoa kyselylomakkeella, kuin että olisin esimerkiksi Skypellä soittanut tutkimuskohteille ja haastatellut heitä sitä kautta (mahdolliset verkko-ongelmat ja aikaero ym.).

Vallin mukaan kyselyn heikkouksia ovat: 1) Kyselyssä vastausprosentti jää monesti alhaiseksi. Vastausprosenttia voidaan koittaa parantaa esimerkiksi tekemällä aineistonkeruuta olemassa olevien ryhmien rakenteita hyväksikäyttäen. 2) Kyselyssä on myös väärinymmärtämisen mahdollisuus, sillä vastaaja ei voi saada täydentävää informaatiota itselleen epäselvien kysymysten edessä. Kuitenkin huolellisella vastausohjeella, selkeällä kyselylomakkeella sekä huolellisella esitestauksella tätä ongelmaa voidaan pienentää. (Valli 2001, 101-102.) Vaikka uskoin kovasti vastausprosentin olevan suuri, eivät tilastolliset tiedot olleet väärässä; puolet heistä, joille kyselyn lähetin, vastasivat. Sain apua eräältä vaihto-opiskelijalta, joka auttoi minua laatimaan kyselyn kysymykset helpommiksi. Osa kysymyksistä tuntui tuottavan hankaluuksia osalle vastaajista. Tulkitsen, että syy johtui kyselyn kielestä, joka ei ollut yhdenkään vastaajan oma äidinkieli.

Kyselyyn osallistuneet vastaajat:

Mari: Suomalainen, nainen, 25, kasvatustiede

Olga: Venäläinen: nainen, 24, filosofia ja sosiologia

Noora: Suomalainen: nainen, 26, suunnittelu

Jacob: Tsekki, mies, 26, tietojenkäsittelytiede

Katja: Ukrainalainen: nainen, 27, teollinen bioteknologia

Pierre: Ranskalainen, mies, 23, liiketoiminnan kehitys

Mina: Portugalilainen, nainen, 24, biologia

Hans: Tanskalainen, mies, 26, kasvatustiede ja kommunikaatio

Natasha: Venäläinen, nainen, 22, kognitiotiede

Gabriella: Italialainen, nainen, 24, informatiikka

3.5. Fenomenografia tutkimusaineiston analyysissä

Oman tutkimukseni analysoinnissa käytin fenomenografista analyysia. Huusko & Paloniemi (2006) ovat kirjoittaneet selkeät ohjeet fenomenografisen analyysin etenemisestä, joten käytin sitä apuna omassa tutkimuksessani.

Empiirinen tieto on fenomenografisen tutkimuksen pohja. Aineistolähtöinen lähestymistapa kuuluu fenomenografiseen tutkimukseen, ”joten teoriaa ei käytetä luokittelurunkona eikä teoriasta johdettujen olettamusten testaamisen perustana”. Tutkimusaineisto toimii pohjana kategorisoinnille ja tulkinta muodostuu aineiston kanssa vuorovaikutuksessa. Huusko ja Paloniemi kertovat, että keskustelu aikaisempien, tukevien sekä vastakkaisten teorioiden kanssa kuuluu myös tulkinnallisten kategorioiden muodostamiseen. Ahonen (1994) käyttää käsitettä teoreettinen perehdytys, puhuessaan teorian merkityksestä.

Hän kokee sen välttämättömänä osana tutkimusta kaikissa sen vaiheissa. (Huusko & Paloniemi 2006, 166; Ahonen 1994, 123-125.)

Huusko ja Paloniemi korostavat, että teoriaan perehtyminen antaa valmiuksia suunnata ja toteuttaa aineiston hankintaa, vaikka todellinen teorianmuodostus tapahtuukin vasta tutkimusprosessin aikana. On tärkeää, että kun tutkimusta suunnataan, toteutetaan ja analysoidaan, tiedostaisi tutkija teoreettisen perehtyneisyyden pohjalta omat käsityksensä ja oletamuksensa (Ahonen 1994; Uljens 1996). Käytännössä tämä tarkoittaa, että tutkija on tietoinen omista käsityksistään sekä on avoin tutkittavien käsityksille. Tutkijan on mahdotonta lähestyä aineistoa ilman ennakko-oletuksia, sillä erityinen tiedonintressi ohjaa empiiristä tutkimusta. (Huusko & Paloniemi 2006, 166; Ahonen 1994, 123.)

Tutkimuksen analysointi fenomenografian keinoin etenee vaiheittain. Tulkinta ja merkitysten etsiminen tapahtuvat yhtäaikaaisesti monella tasolla. Jokainen analyysin vaihe on merkittävä ja vaikuttaa seuraaviin valintoihin. Koska ilmiön osien luonne on kokonaisuudesta riippuvainen, tulee empiiristä aineistoa käsitellä kokonaisuutena. Huusko ja Paloniemi selventävät analyysin tehtävää ja kertovat, että sen tarkoituksena on löytää rakenteellisia eroja aineistosta, jotka sitten selventävät käsitysten suhdetta ilmiöön, jota tutkitaan. Erojen löydyttyä on mahdollista muodostaa erilaisia käsitteellisiä kuvauskategorioita. Nämä kuvauskategoriat kuvaavat erilaisia keinoja käsittää ilmiötä, joka ovat tutkimuksen kohteena. Tärkeää on, että ymmärtää eron käsitysten ja kuvauskategorioiden välillä (Bowden 1995). Jokainen kategoria taas liittyy muihin kategorioihin, ne ovat kaikki osa laajempaa kategoriasysteemiä. (Huusko & Paloniemi 2006, 166; Häkkinen 1996, 41.)

Analyysin kaksi vaihetta

Analyysissa on kaksi vaihetta: Ensimmäisessä vaiheessa etsitään merkitysyksiköitä. Tulkinnan tulee kohdistua ajatukselliseen kokonaisuuteen. Tutkijan tulisi määritellä merkitysyksiköjä lukemalla ilmaisuja sekä tarkkailemalla, kuinka laajalle niiden ajatusyhteydet ulottuvat tekstissä (Ahonen

1994) ja millaisia käsityksiä vastaajat ovat tuottaneet. (Huusko & Paloniemi 2006, 166-167.) Ensimmäisessä vaiheessa järjestin kaikkien vastaukset kysymyksen alle ja luin vastaukset moneen kertaan läpi. Minulla oli joidenkin vastauksien kanssa ongelmia ymmärryksen kanssa. Huomasin, että osassa kysymyksiä osa vastaajista ei ollut ehkä ymmärtänyt kysymystä. Saattoi olla, että vastaus ei vastannut kysymystä. Ensimmäisten lukukertojen yhteydessä kirjoitin ensimmäisiä kommentteja ja huomautuksia jo ylös. Ensimmäisessä vaiheessa merkitsin tekstistä sanat, lauseet ja ilmaisut, jotka koskivat sukupuolten tasa-arvoa. Seuraavaksi kirjoitin kaikki vastaukset ylös suomeksi omin sanoin, sekä keskustelin vastausten kanssa. Kirjoitin ylös kaikki, mitä itselleni tuli vastauksista mieleen. Tämän vaiheen jälkeen on helpompaa teemoitella aiheet, joita tulkitsen.

Toisessa analyysin vaiheessa tutkijan tulee etsiä, lajitella ja rytmittää merkitysyksiköt eri kategorioiksi. Kategorioiden rajoja määritellään vertailemalla merkitysyksikköjä koko aineiston merkitysten kanssa. Toisen vaiheen analyysin ytimenä on Huuskon ja Paloniemen mukaan variaatioiden tunnistaminen, minkä pohjana on erilaisten ja samanlaisten ilmaisujen tunnistamiseen. (Huusko & Paloniemi 2006, 168; Häkkinen 1996, 42; Marton 1994.)

Toisessa vaiheessa pystyin lajittelemaan ne merkitysyksiköt, jotka aineistostani löysin, eri kategorioihin. Osa merkitysyksiköistä, olisi voinut liittyä myös toisiin kategorioihin, mutta yritin välttää saman asian toistoa, joten liitin merkitykset niihin kategorioihin, joihin koin ne parhaiten kuuluvan. Osa merkityksistä taas ei tuntunut sopivan mihinkään kategoriaan, vaan ne olivat omina yksikköinään. Tärkeää tällaisessa tilanteessa on pohtia niiden merkitysyksiköiden merkitystä omalle tutkimukselle. Toisaalta en halunnut poistaa mitään tärkeää tulkintavaiheesta, mutta toisaalta sinne ei kannata ottaa sellaista, mikä on turhaa tutkimuksen kannalta. Itse myönnän olevani huono rajaamaan pois näitä "turhia" vastauksia.

Huusko ja Paloniemi avaavat, että analyysi etenee kategorioiden kuvaamiseen abstraktimmalla tasolla sekä niiden välisten suhteiden selkeyttämiselle. Jokaiselle kategorialle on oleellista etsiä kriteerit sekä selkeät erot kategorioiden välille. Käsitysten erityispiirteet sisältyvät kategorioihin ja suorat lainaukset

auttavat kokemuksellisuuden liittämistä aineistoon. Kun kategorioiden välisiä suhteita kuvataan, hyvänä apuna toimii niiden sisältöjen aukikirjoittaminen. Samalla se voi toimia pohjana tulosalueen luomiselle. (Huusko & Paloniemi 2006, 168; Marton 1994.)

Kategoriat

Laadulliset erot kategorioiden välillä tulee olla niin selviä, että ne eivät mene toisensa kanssa limittäin. Tavoitteena olisi luoda rakenteellinen viitekehys, johon voidaan suhteuttaa muodostetut kategoriat. Käsitteiden keskeiset piirteet ja niiden sisäinen rakenne nousevat esiin kuvauksessa. Sekä kuvauskategorioiden että käsitteiden muodostamisprosessissa tapahtuu samanaikaisesti sekä yhdistämistä ja valikointia että uudelleen organisoitua. (Huusko & Paloniemi 2006, 168-169; Häkkinen 1996, 43, 44; Marton 1986, 33-34.)

Keskeistä kategorioiden muodostamisessa on se, että kategoriajärjestelmä kattaa aineistosta esille tulevien käsitteiden vaihtelun. Kiinnostavinta ei ole määrällisyys vaan nimenomaan käsitteiden laadulliset erot. Kiinnostavinta saattaa olla aineiston marginaalisin käsite. On mahdollista tarkastella erilaisten kuvauskategorioiden esiintymistä määrällisesti, painotuksen eroina tai suhteessa toisiinsa. (Huusko & Paloniemi 2006, 169; Häkkinen 1995, 70-73.)

Huusko ja Paloniemi kertovat, että kuvauskategorioiden on mahdollista rakentaa joko horisontaalinen, vertikaalinen tai hierarkkinen kuvauskategoriajärjestelmä. Kun puhutaan horisontaalisesta systeemistä, ovat siinä kuvauskategoriat keskenään samanarvoisia sekä tasa-vertaisia, sillä erot niiden välillä ovat sisällöllisiä. Omassa tutkimuksessani kuvauskategoriat ovat horisontaalisia, sillä niillä ne ovat kaikki samanarvoisia ja tasa-vertaisia keskenään. (Huusko & Paloniemi 2006, 169; Niikko 2003, 38-39.)

Muodostin aineistosta kuusi kuvauskategoriaa:

4.1. Tasa-arvon määritelmiä

4.2. Tasa-arvon toteutuminen

4.3. Sukupuoliroolit

4.2.1. Perinteet sukupuoliroolien taustalla

4.2.2. Sukupuolirooleihin liittyvät stereotypiat

4.4. Tasa-arvopuhe

4.5. Syrjintä yliopiston rakenteissa ja käytännöissä

4.5.1. Opiskelijoiden kokemuksia koulutuksen sukupuolittuneista käytännöistä

4.5.1. Stereotypiset oletukset sukupuolittuneiden käytäntöjen taustalla

4.6. Sukupuolentutkimuksen merkitys opiskelijoille

Olen käyttänyt oman tutkimukseni tulosluvuissa paljon suoria lainauksia aineistostani. Uskon sen lisäävän tutkimukseni selkeyttä, mielenkiintoa sekä luotettavuutta. Niikon (2003) mukaan tulosten kuvaaminen arkikielellä on ominaista fenomenografiselle tutkimukselle. Suorien, alkuperäisten lainauksien nostaminen aineistosta kuvauskategorioiden yhteyteen, on hyvä keino tarjota lukijalle mahdollisuus seurata tutkijan päättelyä ja perusteluita. (Niikko 2003, 39.) En ole muokannut tai kääntänyt aineistoni lainauksia, joten ne ovat kirjoitusvirheineen täysin alkuperäisiä. Kirjoitusvirheet ovat normaaleja, sillä yksikään vastaaja ei ole omalta äidinkieleltään englanninkielinen.

4. Tulokset

4.1 Tasa-arvon määritelmiä

“Hmm... Tough question. I guess I understand gender equality as equal possibilities for all kinds of genders. That is both men, women and other sexualities have equal possibilities to participate in higher education.”

Hans pitää kysymystä sukupuolten tasa-arvon määrittelystä hankalana. Hän pohtii omaa ymmärrystään aiheesta ja ajattelee sukupuolten tasa-arvon yhdenvertaisina mahdollisuuksina kaikille sukupuolille. Erityisesti hän nostaa esille, että miehillä, naisilla ja muilla sukupuolilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet osallistua korkeakoulutukseen.

“Gender doesn't decide weather you make it or not.” (Mari, Finnish 1)

Mari uskoo, että sukupuoli ei päättä ihmisten mahdollisuuksista menestyä.

“it means equal possibilities for women and men in terms of social rights, job, salary” (Gabriella, Italian)

Gabriellan mukaan sukupuolten tasa-arvo on yhtäläisiä mahdollisuuksia naisille ja miehille. Erityisesti hän nostaa esille sosiaaliset oikeudet, työn ja palkan.

“It means for me, that every person, not depending on her-his gender, gets an equal possibilities in life (studying, living, working conditions). (Katja, Ukrainian)

Katjalle sukupuolten tasa-arvo merkitsee, että jokainen henkilö sukupuolesta huolimatta saisi samat mahdollisuudet elämään. Elämällä Katja viittaa opiskeluun, elämiseen ja työskentelyolosuhteisiin.

“For me, gender equality is about equal opportunities for both genders. It means that whether it is work, studies, opinions or any other subjects man and women should be on the same level and have exactly the same opportunities.” (Mina, Portuguese)

Minalle sukupuolten tasa-arvo on täysin yhtäläisiä mahdollisuuksia molemmille sukupuolille. Tällä hän tarkoittaa, että oli kyse sitten työnteosta, opiskelusta, mielipiteistä tai mistään muista asioista, miesten ja naisten tulisi olla samalla tasolla.

“Gender equality is the equal involvement of man and woman into labour market, house keeping, home and child care responsibilities as well as equal right to for own space and private life” (Olga, Russian 1)

“In my opinion, gender equality - is respect of both genders and no discrimination at all.” (Olga, Russian 1)

Olgan käsityksen mukaan sukupuolten tasa-arvo on miesten ja naisten yhtäläistä osallistumista työmarkkinoille, kodista huolehtimiseen, vastuusta lastenhoitoon sekä yhtäläisistä oikeuksista omaan tilaan ja yksityiseen elämään. Hän vielä lopuksi painottaa, että hänen käsityksensä mukaan sukupuolten tasa-arvo on molempien sukupuolien arvostamista ja sitä, että syrjintää ei tapahtuisi ollenkaan. Olgan vastaus on lähempänä tulosten tasa-arvoa, hänen käsityksensä mukaan sukupuolten tasa-arvo on yhtäläistä osallistumista ja oikeuksia.

“I see that the status can be build by the person itself, to be what the person self wants. It's not tied up to the gender. Unfortunately

sometimes this acquires just more from the women, for example if you want to get promoted to high position jobs.” (Noora, Finnish 2)

Nooran mukaan sukupuolella ei ole merkitystä oman asemansa rakentamisessa, vaan se on yksilöstä itsestään ja tahdosta riippuvaista. Nooran vastaus viittaa uusliberalistiseen ajatukseen tasa-arvosta, jossa yksilö on itse omasta onnestaan vastuussa. Nooran vastaus on myös ristiriitainen, sillä hän itse kuitenkin toteaa, että naisille oman aseman rakentaminen voi vaatia enemmän kuin miehille.

“This is difficult to generalize. There is a gap between older and young generation. However, younger generation is familiar with the term and especially in the circles of people with higher education, I believe people think of it as of something natural that should be taken for granted.” (Jacob, Czech)

Jacob tuo vastauksessaan esille suuren kuilun, joka on Tsekeissä nähtävissä sukupolvien välillä. Nuoremman sukupolven keskuudessa sukupuolten tasa-arvo käsitteenä on tunnetumpi, ja erityisesti korkeakoulutettujen keskuudessa. Tämän takia on hankalaa yleistää yhtä kansallista käsitystä sukupuolten tasa-arvosta. Jacob kuitenkin uskoo, että hänen kotimaassaan ihmiset, erityisesti nuoret ja kouluttautuneet ajattelevat, että sukupuolten tasa-arvo on jotain luonnollista, ja se pitäisi ottaa itsestään selvyytenä. Jacobin vastauksesta pystyy tulkitsemaan, että sukupuolten tasa-arvo, erityisesti nuorten kouluttautuneiden kesken, olisi jätetty ja hän luonnollistaa sen jopa itsestään selvyydeksi.

4.2. Tasa-arvon toteutuminen

“As the Russian Federation is quite big, the development of regions is not equal and even! In such big cities as St. Petersburg, Moscow, Ekaterinburg the gender equality is quite developed, you can see

woman driving buses for example. Nevertheless, for some other regions is still impossible...” (Olga, Russian 1).

Olgan mukaan tasa-arvon kehitys ei ole tasaista Venäjällä, sillä maa on niin valtava ja sisältää paljon epätasa-arvoisia alueita. Hänen mukaansa osassa maata sukupuolten tasa-arvon saavuttaminen on mahdotonta. Kuitenkin suurempien kaupunkien, kuten Pietarin ja Moskovan, hän kokee muuttuneen tasa-arvoisemmaksi. Esimerkkinä hän kertoo, että suuremmissa kaupungeissa on mahdollista nähdä naisia bussikuskeina.

“In Russia it all comes from families! We know that in family the mother or daughter is treated bad it will mean that the son will do the same! Speaking about gender equalitu we first have to speak education if the nation in general.” (Olga, Russian 1)

Olga kertoo, että Venäjällä kaikki tulee perheestä. Jos perheen äitiä tai tytärtä kohdellaan huonosti, siirtyy tämä tapa isältä pojalle. Olgan mielestä olisi tärkeää, että ensin kansalaisten kasvatusta parannettaisiin yleisesti, ennen kuin sukupuolten tasa-arvoa aletaan kehittämään.

“I would not change the policy, but I would change the education system regarding the gender equality.” (Olga, Russian 1)

Olga jatkaa, että olisi tärkeää muuttaa kasvatusta tasa-arvopoliitiikan sijaan. Hän uskoo, että paremman kasvatuksen kautta voisi kehittää myös sukupuolten tasa-arvoa.

“(---) To my opinion, we do not have a true gender equality. From my experience, male and female candidates will have different chances, while applying for the job, etc.” (Katja, Ukrainian)

Katjan mielestä Ukrainassa ei ole todellista sukupuolten tasa-arvoa. Hän kokee, että hänen kotimaassaan naiset ja miehet saavat eriarvoisia mahdollisuuksia,

esimerkiksi työnhakuun liittyen. Katjan vastauksessa tulee jälleen ilmi, että hän luottaa samojen mahdollisuuksien olevan vastaus sukupuolten tasa-arvolle.

“I agree, there shouldn't be discrimination based on gender, but absolute equality is also not possible. There are many occupations prevalent to women, and many prevalent to men. Is it good? Is it bad? I don't know. I agree if two are doing the very same thing, with the very same performance, they should be valued equally.” (Jacob, Czech)

Jacob ei vastauksensa mukaan usko, että absoluuttinen tasa-arvo olisi mahdollista. Jacobin vastauksessa esille nousevat mies- ja naisvaltaiset alat, joita on paljon. Hän ei tiedä ovatko sukupuolittuneet alat hyvä vai huono asia, mutta kokee, että samaa työtä tekeviä tulisi yhdenvertaisesti arvostaa.

“I think here the thoughts on gender equality got better on the past years. Although not always put in practice, it is advertised that both women and man have the same opportunities. For some jobs, specially on construction or agriculture there is still some doubt about women performing as good as men.” (Mina, Portuguese)

Minan mukaansa lailliset muutoksen sukupuolten tasa-arvon kehittämisen puolesta ei tarkoita sitä, että se aina näkyisi käytännössä. Erityisesti miespainotteisilla aloilla, kuten maatalous, ei naisten uskota pärjäävän yhtä hyvin kuin miesten.

“Not really. The policies are made, the only problem here is putting them into practice. So I don't think I would change something on equality policy.” (Mina, Portuguese)

Mina ei muuttaisi oman maansa tasa-arvopolitiikassa mitään. Hänen vastauksensa on hyvin ristiriitainen, sillä toisaalta hän kyllä huomaa Portugalissa olevan ongelman: tasa-arvo ei toteudu, vaikka se on laissa määritelty. Silti hän ei koe, että olisi tarvetta muuttaa tasa-arvopolitiikkaa.

“women often have less potential to become political and social leaders, and to ascend the career hierarchy” (Gabriella, Italian)

Gabriellan mukaan Italiassa naisilla on huonommat mahdollisuudet saavuttaa johtopaikkoja, erityisesti poliittisesti. Yhtenä ongelmana hän nostaa esille hierarkian, joka vallitsee työpaikoilla.

“remove the prejudice about certain roles pertaining to men/women only” (Italian)

Tasa-arvon parantamiseksi Gabriella ehdottaisi erityisesti naisille tai miehille kohdistettujen roolien poistamista.

“In my home country, Finland, the gender equality is thought to be pretty good but there are still some improvements to be made. Home violence against women is common, the salaries aren't even between the genders, and often women aren't hired to the high position jobs.

Maybe there could be improvement in the maternal leave procedure, it's not that common to me, but I have a perception that there can be discrimination when there is a young women that might make a baby in the (close) future and a man. It is easier to hire the man, cause he won't be staying in a maternal leave.” (Noora, Finnish 2)

Nooran mielestä tasa-arvoa estäviä tekijöitä Suomessa ovat muun muassa perhevähäerä, palkkaerot sekä naisten syrjintä työhönotossa. Yhtenä seikkana tuli myös esille se, että naisten on hankalampi saavuttaa johtoalan työpaikkoja kuin miesten. Noora on huolissaan siitä, että erityisesti nuorten naisten voi olla miehiä hankalampaa saada työpaikka, sillä työnantaja saattaa ajatella naisen tekevän lapsia ja jäävän äitiyslomalle.

“(--)I think in Finland we still have problem thinking gender equality only means womens rights.” (Mari, Finnish 1)

Mari on huolissaan siitä, että sukupuolten tasa-arvo Suomessa koetaan vain naisten asiaksi. Jokinenkin toteaa, että kun tasa-arvo kavennetaan tarkoittamaan vain naisten oikeuksia suhteessa miehiin, kokevat miehet ihan aiheesta itsensä syytetyiksi ja uhatuiksi. Tällainen tasa-arvopuhe ei edistä, vaan saa aikaiseksi kritiikkiä ja toimintaa tasa-arvoa kohtaan. (Jokinen 2002, 244-245.)

“Many laws protect the status of women in France, recently the trend has been shifting to giving men the same. The most striking example would be paid maternity leave which has recently been opened to fathers.” (Pierre, French)

Ranskassa on Pierren mukaan monia lakeja, joiden tarkoitus on suojella naisten asemaa. Nykyisin uutena ”trendinä” on ollut antaa miehille samoja lakeja kuin naisille. Yhtenä merkittävänä esimerkkinä hän mainitsee maksetun äitiysloman, joka on vasta tehty mahdolliseksi myös isille/miehille.

“This has been strongly impacted by the recent change in marriage equality but I believe if law was defined in terms of human being instead of men and women it would easily shift the approach to equality.” (Pierre, French)

Pierre kokee, että jos laissa ihmisiä ei määriteltäisi heidän sukupuolensa mukaan, vaan kaikki määriteltäisiin ihmisinä, olisi tasa-arvon saavuttaminen helpompaa. Jos sukupuolta ei ollenkaan ”nähdä” esimerkiksi lain silmin, voidaan mahdollisesti puhua sukupuolisokeudesta. Sukupuoli ei katoa, vaikka sitä ei erikseen määritellä. Kuten hän aikaisemmassa vastauksessaan toi ilmi, on Ranskassa paljon lakeja, joilla pyritään parantamaan naisten yhteiskunnallista asemaa. Tällainen saattaa kuitenkin aiheuttaa vieläkin suurempia eroja sukupuolten välille. Pierre kertoo, että uusi tasa-arvoinen avioliittolaki on kehittänyt tasa-arvoa Ranskassa.

“I think it is pretty well developed understood in the way that a lot of clever people have thought a lot about it and that the policies on gender equality are quite all right. We also have a strong LEsbian, gay and transgender etc. organisation that often comments in public media and they often seem happy with the way things are politically.” (Hans, Danish)

Hans luottaa maansa poliittisiin päättäjiin sekä siihen, että he ovat tehneet hyviä muutoksia tasa-arvon kehittämisen kannalta. Hän mainitsee Tanskan vahvan homokulttuurin; lesbojen, homojen ja transsukupuolisten organisaatiot, jotka usein ovat kommentoineet medialle olevansa tyytyväisiä nykyiseen poliittiseen tilanteeseen Tanskassa.

“In my country (just like everywhere else) there 2 kinds of people: those who think we're still quite far away from desired equality, and those who think that everything is fine as it is and there is no need to work on such a thing.” (Natasha, Russian 2)

Natasha kokee, että Venäjä on jakaantunut kahteen erilaiseen ihmistyyppiin, kun kyseessä on sukupuolten tasa-arvo. Toiset ajattelevat, että venäläiset ovat vielä kaukana toivotusta tasa-arvosta ja toiset taas ajattelevat, että kaikki on jo hyvin ja ei ole tarvetta tehdä töitä tasa-arvon eteen.

“I think in Finland we are going quite strong with the improvement in gender equality. We have quite a bit uni studies on that field but of course there could be more.” (Mari, Finnish 1)

“(--) But there have been studies about the gender equality of ministrations and staff (i think) in (my) university so they have been in the spotlight concerning this issue” (Mari, Finnish 1)

Mari uskoo, että Suomessa sukupuolten tasa-arvon kehitys on hyvällä mallilla ja nostaa erityisesti esille tutkimuksen aiheesta, jota löytyy paljon, myös hänen

omassa yliopistossaan tehdyt selvitykset. Mari kokee, että yksi syy hänen yliopistonsa hyvään tasa-arvoon, on juuri tutkimustieto. Mari toivoisi silti lisää tutkimuksia aiheesta.

"(---)But from my point of view equality is not a number. So putting more women in research doesnt improve gender equality in my view. But I know that its a issue - that many research fields in higher education a dominated by man (both in number an discourse)(Except for gender studies of course, haha)." (Hans, Danish).

Hansin mukaan sukupuolten tasa-arvo ei parane sillä, että naisten määrää tutkimuksen sisällä kasvatetaan. Hän ymmärtää sen ongelman, että miehiä on yleisesti enemmän tutkijoina, mutta hän ei kannata sukupuoleen perustuvia kiintiöpaikkoja. Hän myös viittaa sarkastisesti siihen, että tietenkin sukupuolten tutkimus on ala, jossa miehet eivät dominoi.

Kantolan tutkimuksessa nousi esille kiintiöiden vastustus. Tutkimuksen mukaan uskomus siihen, että pätevyys on objektiivista, valitseminen pätevyyden perusteella on tosiasia ja aliedustus naisten osalta johtuu heistä itsestään sekä heidän valinnoistaan, näyttäytyvät kiintiöt miehiä syrjiviltä ja tarpeettomilta. (Kantola 2005, 26.)

"(--)(In) my faculty, there is a program trying to make information technology attractive to girls. In general, there is a huge disproportion between amount of male and female students. For such reason, there are known cases of positive discrimination towards women. (Jacob, Czech)

Jacob tuo vastauksessaan esille positiivisen syrjinnän. Hänen tiedekunnassaan on määrällisesti suuri ero mies- ja naispuolisten opiskelijoiden välillä. Miehiä on "luonnollisesti" tällä miesvaltaisella opiskelualalla runsaasti enemmän. Jacob kertoo, että hänen tiedekunnassaan on ohjelma, jonka tarkoituksena on tehdä informaatioteknologiasta houkuttelevampaa tytöille. Positiiviset erityistoimet (ks.

Kantola & Nousiainen 2012, 133; Holli 2002, 21.) ovat yksi esimerkki tulosten tasa-arvosta, joka mahdollisuuksien luomisen sijaan keskittyy tasa-arvon parantamiseen konkreettisen tekemisen kanssa.

Palkkaerot

*“(---). For the same work we should get paid the same amount.”
(Mari, Finnish 1)*

Marin käsityksen mukaan samasta työstä tulisi saada sama palkka.

“One thing should be improved for sure, the salary equality. There are still cases where a woman earns less compared to a man at the same position.” (Jacob, Czech)

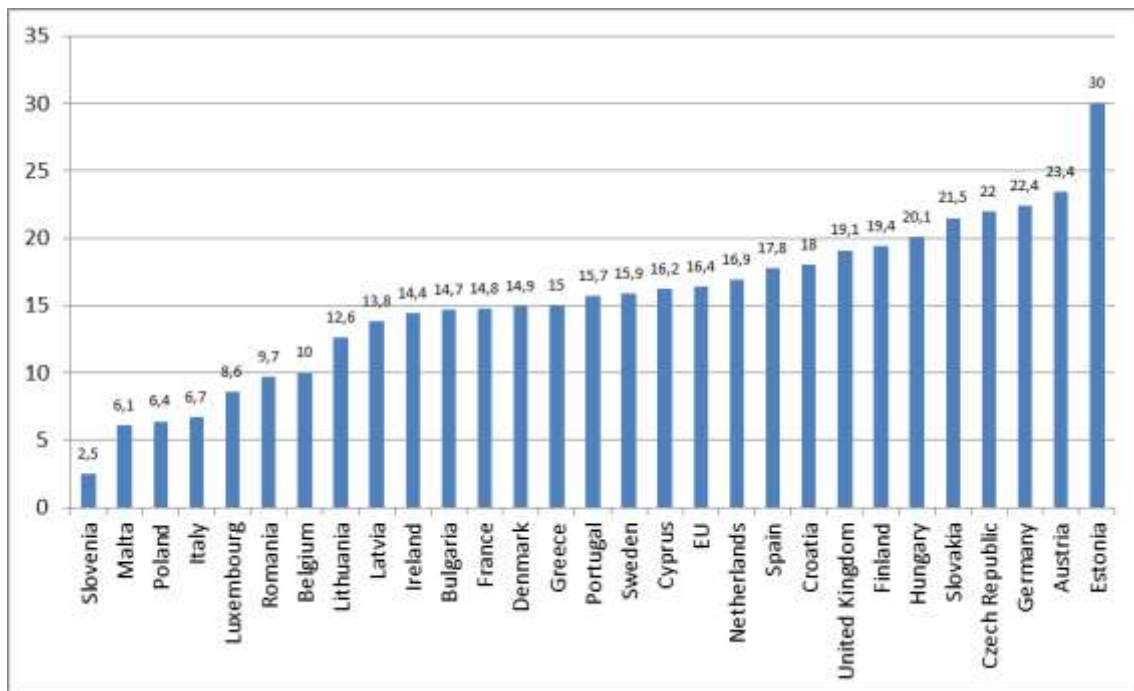
Samasta aiheesta puhuu myös Jacob, jonka mielestä erityisesti palkkatasa-arvoa tulisi kehittää. Hän kertoo, että edelleen joissain tapauksissa naiset tienävät vähemmän verrattuna mieheen, vaikka he tekisivätkin samaa työtä.

“I would really love to change the hiring attitude in Ukraine. Mostly, while having same qualifications, men would be favoured and also payed more in future. (---).” (Katja, Ukrainian).

Katjan toivoisi myös palkkausasenteen muuttumista Ukrainassa. Hänen mukaansa palkkausprosessissa suositaan miehiä, vaikka naisilla olisivatkin samat pätevyudet. Palkkausprosessin epätasa-arvoisuuden lisäksi esiintyy myös palkkaeroja. Hän kertoo, että tällainen käytäntö on todella yleistä ja sitä voidaan nähdä useissa eri ammateissa.

Kun kyseessä on maan politiikka ja sukupuolten tasa-arvo, yhtenä suurena teemana opiskelijoiden vastauksissa esille nousivat palkkaerot naisten ja miesten välillä. Euroopan komission 28.2.2014 julkaistun tilastotiedon mukaan EU:ssa pysyttelee sitkeästi sukupuolten välinen palkkaero 16,4 prosentissa. Tilasto kertoo, että sukupuolten välinen palkkaero ei ole viime vuosien aikana juurikaan

pienentynyt, vaan pysyy sitkeästi reilussa 16 prosentissa. Tiedotteen mukaan Euroopan naiset työskentelevät siis 59 päivää vuodessa ”ilmaiseksi”. Esimerkiksi Tanskassa, Tsekeissä ja Alankomailla palkkaero on jatkuvasti supistunut, kun taas esimerkiksi Portugalissa, Unkarissa ja Espanjassa palkkaero on viime vuosina ollut kasvussa. (Euroopan komissio 2.) Alla tilastokuva EU maiden palkkaeroista.

(Eurostat 2012, paitsi EL 2010)

4.2 Sukupuoliroolit

4.2.1 Perinteet sukupuoliroolien taustalla

“There is still the opinion women should take care of children and the household while men take care of securing finance. However, this is

more of the approach from the past. Nowadays, younger generation (and especially people with university education) doesn't have such vast differences. Both young men and women follow their career paths etc.” (Jacob, Czech)

Sukupolvien näkemuserot tulevat myös sukupuolien rooleissa esille. Jacobin mukaan Tsekeissä on edelleen elossa oletus, jonka mukaan naisten tulee pitää huolta lapsista sekä kodista, ja miehet hoitavat työnteon kodin ulkopuolella eli on siis vastuussa perheen rahallisesta turvallisuudesta. Hän kuitenkin kokee, että se on enemmän menneisyyden tapa, eikä uusi sukupolvi luo yhtä suuria eroja sukupuolien roolien välille (erityisesti korkeakouluttautuneet). Jacob kertoo, että Tsekeissä sekä miehet että naiset luovat uraa.

”Historically, women were regarded as family savers, glueing family together. Also, it does not mean, "housewives", because they had to do work on the same levels as men. (---)” (Katja, Ukrainian)

Myös Katjan vastauksessa on vertailua perineisen ajattelun ja nykyajan ajattelun välillä. Hän kertoo, että historiallisesti ajateltuna naiset ovat olleet perheen pelastajia, ”liima”, joka on pitänyt perheen yhdessä. Tämä ei suinkaan tarkoittanut sitä, että naiset olisivat olleet kotivaimoja, vaan he tekivät töitä siinä missä miehetkin. Katja kertoo, että tällä hetkellä Ukrainassa perinteiset sukupuoliroolit ovat muuttumassa; naisia kiinnostaa enemmän ura kuin perheen perustaminen.

”Traditionally, men and women both work but women are supposed to look after children if they give birth. (--)” (Natasha, Russian 2)

Perinteisistä sukupuolirooleista puhuu myös Natasha. Hänen mukaansa työnteko kuuluu sekä miehille että naisille, mutta perhettä perustaessa vastuu lasten hoidosta lankeaa naisille.

“In the family context, the image of the male provider is changing, but mostly in forward thinking families, many still have the traditional

structure, especially when religion is involved. On the professional side, it is highly dependent on the branch. In business and administrations, women have access to higher position than they would in construction, or typically male oriented areas.” (Pierre, French)

Pierren kertoman mukaan myös Ranskassa ollaan pääsemässä eroon mielikuvasta, että mies toimii perheen elättäjänä. Hänen mukaansa kuitenkin monilla, erityisesti uskovaisilla perheillä, on edelleen perinteinen rakenne. Ammatillisista asemista Pierre kertoo, että on hyvin alakohtaista, kuinka tasa-arvo niillä esiintyy; esimerkiksi liiketoiminnassa naisilla on mahdollista saavuttaa korkeampia virkoja verrattuna miesvaltaisiin aloihin, kuten rakennusala.

4.2.2. Sukupuolirooleihin liittyvät stereotypit

“In Ukraine, there is a big shift in male/female counts in general. Therefore, women have to (also by a custom), look their best to get an attention of a male. Finding a partner is a tough ride. It has a discrimination part, as every woman is expected to be perfect, look constantly beautiful, wear makeup, best clothes etc. If you do not want to follow this behaviour, you consider to be different, weird etc” (Katja, Ukrainian)

Katja kertoo, että Ukrainassa naisilla esiintyy kovaa kilpailua miesten huomiosta. Kilpailu synnyttää naisille suuria ulkonäköpaineita. Katja kokee, että syrjintä naisia kohtaan ilmenee naisia kohtaan epäreilulla odotuksilla: naisten tulisi näyttää aina kauniilta, käyttää meikkiä sekä hienoja vaatteita. Nainen, joka ei halua käyttäytyä tämän mallin mukaan, leimataan oudoksi.

“Nowadays I feel that both have quite various roles and rules. It's quite difficult to name exact rules. To me it seems, that there aren't rules that would apply to women and men separately, some things are just more common for different genders, but it doesn't necessarily mean that it happens by the enforcement of the society.

For men, it is compulsory to do the army. For women it is more common to stay home with newborn child, but it's not a must.”

(Noora, Finnish 2)

Noora kokee, että sekä naisilla että miehillä on monia rooleja ja sääntöjä. Hänestä säännöt eivät koske miehiä tai naisia erikseen, mutta jotkut ovat vain yleisimpiä toiselle sukupuolelle. Hän ei kuitenkaan koe, että se tapahtuisi yhteiskunnan pakottamana. Nooran vastauksessa on ristiriitaa, sillä seuraavaksi hän kuitenkin mainitsee armeijan pakollisuuden pelkästään miehille ja sen, että naiset jäävät yleisemmin kotiin lapsen kanssa. Nimenomaan yhteiskunnan ja kulttuurin rakenteet mahdollistavat ja rakentavat näitä epätasa-arvoisia normeja.

“(---)There is also behavioral conventions that can sometimes affect people and their behaviour in different kinds of situations. For example it can be a tabu for men to be able to show their "feminine" side, that can be more vulnerable and sensitive. They are expected to be strong and fierce, and by showing the more sensitive side can affect name-calling etc.” (Noora, Finnish 2).

Noora tuo vastauksessaan esille kulttuurimme käyttäytymisen normeja. Hänen mukaansa miehille voi olla kiellettyä näyttää heidän feminiinistä puoltaan. Miesten oletetaan olevan vahvoja, joten herkkyyden tai haavoittuvuuden näyttäminen voi johtaa jopa kiusaamiseen.

“(---) Women have a difficult position - there are usually victimised, sexualised and silenced. On the other hand, they are considered as something precious and fragile, something that every man in a proximity is obliged to keep safe. Men are traditionally the kings, the clever ones, the decisive ones.” (Natasha, Russian 2)

Natasha kokee, että venäläisillä naisilla on hankala asema yhteiskunnassaan; heistä tehdään uhreja, heidät seksuaalisoidaan ja hiljennetään. Toisaalta naisten ajatellaan olevan jotain arvokasta ja heikkoa, ja miesten tehtävänä on pitää heidät turvassa. Perinteisessä ajattelussa miehet ovat viisaampia, jotka ovat siten myös vastuussa päätöksenteosta.

*“However, men also have it tough - they are shoved with responsibility for everything and they are never ever allowed to show any kind of weakness or anything even remotely feminine. (---)”
(Natasha, Russian 2).*

Kuten Noora, myös Natasha huomauttaa, että ei miehilläkään ole helppoa: kaikki vastuu sysätään heille, eivät he saa näyttää minkäänlaista heikkoutta tai muita feminiineiksi koettuja piirteitä.

“I actually feel bad for men who are never allowed to wear skirts in a hot weather while I can wear whatever I want. On the other side, I'm quite envious that it's fine for them to go topless.” (Natasha, Russian 2)

Natasha nostaa vastauksessaan esille sukupuolittuneet pukeutumissäännöt. On selvää, että monet toivoisivat voivansa pukeutua eri tavoin, mutta jos se rikkoo yleisiä normeja, niin siten ei ehkä uskalleta toimia.

“Of course I would love people around me never to judge me based on my gender. But I know it's impossible: firstly, you have to change the whole culture for that, and secondly, people always need some basis upon which to judge - and gender is the easiest one to find. In addition, I don't think that most of russian women actually want equality (just ask how many of them will agree to go to army, which is a must for equality, or how many of them would like to pay for their

dinner in a restaurant or would like to stand in a transport).” (Natasha, Russian 2)

Natasha toivoisi, että Venäjällä ihmiset eivät arvostelisi häntä hänen sukupuolensa perusteella, mutta tietää sen olevan mahdotonta. Hänen mukaansa niin tapahtuakseen koko kulttuurin tulisi muuttua. Toiseksi hän totetaa, että ihmiset tarvitsevat aina peruseita toisten tuomitsemiseen, ja tähän helpoin tapa on sukupuoli. Natasha myös toteaa, että ei usko suurimaan osan venäläisistä naisista oikeasti haluavan tasa-arvoa. Esimerkkinä tähän hän kehoittaa kysymään, kuinka moni nainen suostuisi menemään armeijaan, kuinka moni heistä haluaisi maksaa oman ateriansa ravintolassa tai seisoa julkisessa liikenteessä.

“Man has to be polite to woman in the way of physical help: bringing the chair if one missing, etc! BUT it is not a MUST, it is more of a polite gentleman behaviour! Woman also can take care of some stuff as making tea or coffe. Nevertheless, both things are not meant to be done only by man or woman.” (Olga, Russian 1)

Olga kertoo, että miesten tulee olla kohteliaita ja avuliaita naisia kohtaan. Olga painottaa, että se ei ole pakollinen sääntö, mutta se on osa herrasmiesmäistä käyttäytymistä. Kyseessä on siis kirjoittamaton sääntö, tapa toimia. Hän myös mainitsee, että naisetkin voivat ottaa vastuuta joistan asioista, kuten kahvin keitosta. Olgan teksistä saa sellaisen kuvan, että hän haluaa painottaa, ettei tällainen käytös ole pakollista, mutta sellaisen tulkinnan vastauksesta voi tehdä, että jos henkilö ei käyttäydy näin, voidaan hänet leimata huonokäytöksiseksi. Naisen asema tuntuu olevan alhaisempi, sillä roolit antavat lähes kaiken vastuun miehille, naisten ”työt” ovat vaatimattomia. Vaikka Olga tosiaan sanoo, ettei tällainen käytös ole pakollista, on se silti merkittävää, koska hän siitä kirjoitti.

Opiskelijat ovat havainneet paljon erilaisia sukupuolittuneita rooleja ja sääntöjä, joiden mukaan heidän kotimaassaan eletään, esitetään ja toistetaan. Yhdeksi

suurimmaksi teemaksi nousi esille perinteet, jotka ovat muovanneet ihmisten tapoja elää; perheen rakenne, työssä käyminen, normit. Kuitenkin monet vastaajat ovat huomanneet suuren muutoksen ja kuilun perinteiden ja nykyajan sekä vanhemman ja nuoremman sukupolven välillä. Erityisesti korkeakoulutusta pidetään tärkeänä sille, että ihmiset tunnistavat ilmiöitä, jotka liittyvät sukupuoleen ja sukupuolten tasa-arvoon.

Opiskelijat toivat vastauksissaan esille sukupuolten rooleihin liittyviä stereotyyppioita, kuten käyttäytymiseen, ulkonäköön ja pukeutumiseen liittyviä normeja. Opiskelijat tunnistivat hyvin näitä stereotyyppioita ja suurin osa kokee, että ne ovat tasa-arvoa heikentäviä ja toivoivat muutosta. Natasha näkee, että sukupuoleen perustuvien roolien purkaminen on mahdotonta Venäjällä, sillä ei usko ihmisten toivovan sitä. Olgan vastaus vahvistaa tätä väitettä, sillä hänen vastauksestaan pystyy tulkitsemaan, että hän arvostaa sukupuoleen liittyviä rooleja, kuten miesten herrasmiesmäisyyttä ja "naisten töitä" (kuten kahvin keitto).

4.4. Tasa-arvopuhe

Johanna Kantolan tutkimuksessa "Mykät, kuurot ja kadotetut" (2005), on Kantola havainnut tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden tasa-arvopuheesta kolme erilaista puhetapaa, joiden hän koki vaikeuttavan epätasa-arvoisten rakenteiden huomioimista. Näitä olivat a) pätevyyspuhe b) yksilöllisyyspuhe c) luonnollisuuspuhe sekä d) etäännyttäminen. Kantolan tutkimuksen mukaan nämä puhetavat vaikeuttavat opiskelijoiden kykyä tunnistaa tasa-arvo-ongelmia. (Kantola 2005, 24.) Itse huomasin omassa tutkimuksessani samankaltaista puhetta vastaajiltani.

“(--) But hey, you can't force women to study that in the name of gender equality. We all need to have the possibility to choose our path in studies or work concerning our own intrests. If everyone is able to choose a field that they are passionate and excited about, we might get more balanced fields in genders but there might still be more men on the other fields and more women in other.” (Mari, Finnish 1)

Mari uskoo, että mahdollisuus hyvään korkeakoulutukseen Suomessa luo myös mahdollisuuksia sekä naisille että miehille edetä urallaan. Mari kokee, että hänen yliopistonsa rakenne on melko tasapainossa. Toki hän tiedostaa sen, että esimerkiksi kasvatustiedien tiedekunnassa saattaa olla sekä opiskelijoina että opettajina enemmän naisia kun taas teknologian tiedekunnassa enemmän miehiä. Tähän hän toteaa, että kukaan ei voi pakottaa ihmistä sukupuolten tasa-arvon nimissä opiskelemaan alaa, josta tämä ei ole kiinnostunut. Hän uskoo, että jos jokaisella olisi mahdollisuus valita ala oman kiinnostuksensa mukaan, meillä saattaisi olla tiedekunnissa sukupuolet paremmin tasapainossa, mutta saattaisi myös olla edelleen enemmän miehiä yhdellä ja enemmän naisia toisella alalla.

“no but that they have less difficulties in studying tech subjects”
(Gabriella, Italian)

Gabriellan kommentti voidaan tulkita pätevyyspuheeksi. Hän ei koe, että miesten uskotaan olevan parempia teknologian parissa, mutta että heillä on vähemmän ongelmia sen opiskelussa.

“I don't really know, I've been studying there only for 2 months, but I can say that I have both male and female professors. There are more males but that may be due to that fact that this field is generally less interesting for women.” (Natasha, Russian 2)

Natasha ei ole varma siitä, kuinka politiikka vaikuttaa hänen yliopistonsa rakenteisiin, sillä hän on vasta aloittanut opintonsa uudessa yliopistossaan. Hänellä on kuitenkin ollut sekä mies- että naispuolisia professoreita. Natasha myöntää kyllä, että miehiä on enemmän, mutta veikkaa sen johtuvan siitä, että ala on yleisesti vähemmän kiinnostava naisten keskuudessa.

“There is no beliefs that males are better with technology than females. But the truth is that there is always a higher percentage of males in technology related courses than females. But I think that only reflects a bigger male interest in those areas.” (Mina, Portuguese)

Mina ei usko, että miehiä pidetään naisia parempina tekniikan parissa, mutta myöntää teknologiaan liittyvillä kursseilla olevan enemmän miehiä kuin naisia. Tämän hän selittää sillä, että teknologia kiinnostaa enemmän miehiä.

“both are active in their way and their interests” (Gabiella, Italian)

Gabriellan mukaan sekä naiset ja miehet ovat aktiivisia heidän omilla tavoillaan ja heidän kiinnostuksen kohteissaan. Gabriellan vastauksesta saa sen kuvan, että naisilla ja miehillä on erilaiset kiinnostuksen kohteet.

Kantolan tutkimukseen osallistuneet opiskelijat näkivät pätevyyden objektiivisena kriteerinä, eikä tiettyyn aikaan, paikkaan ja sukupuolijärjestelmään sidottuna rakenteena, jonka neutraalisuuden voisi kyseenalaistaa. Sukupuolten välinen tasa-arvo on yleensä vaatimus yhläläisistä mahdollisuuksista naisten ja miesten välillä, jolloin pätevyys ratkaisee. Kantolan tutkimuksessa joidenkin opiskelijoiden puheessa sukupuolten välisestä tasa-arvo on vastakohtana pätevyydelle, ja siten Kantolan mukaan kyseenalainen. (Kantola 2005, 25-26.)

Kantolan tutkimuksen mukaan pätevyyspuheessa naiset muodostuvat ongelman ytimeksi. Joko naiset eivät ole tarpeeksi päteviä tai he eivät esimerkiksi halua työskennellä tietyissä tehtävissä. Hänen opiskelijansa mukaan ”Sukupuolineutraalia tiedettä tuotetaan aineistossa pätevyys-puheella, korostamalla kysynnän ja tarjonnan lakia, eli sitä, että naiset eivät hakeudu

tutkijoiksi ja asiantuntijoiksi. Valtio-opin miesvaltaisuus palautuu opiskelijoiden puheessa pääosin naisten henkilökohtaisiin valintoihin ja kiinnostuksen kohteisiin.” Kantolan tutkimuksen mukaan opiskelijoiden puheessa nousee esille, että syy naisten vähäiseen määrään laitoksen henkilökunnassa on naisissa itsessään. (Kantola 2005, 26.)

Kantolan tutkimuksesta esille noussut yksilöllisyyspuhe viittaa henkilökeskeisyyteen. Monet tutkimuksen opiskelijat kokivat naisten aliedustuksen virkahenkilökunnassa heijastavan henkilöiden omia valintoja. Tutkimuksen mukaan yksilöllisyyspuheessa virkoihin hakevat yksilöt, jotka ovat niistä kiinnostuneita. Mahdolliset erot miesten ja naisten välillä selitetään henkilökohtaisella tyylillä, sukupuoleen liittyvien tekijöiden sijaan. Tutkimuksessa ilmeni, että sukupuolen merkitystä vähäteltiin rakenteellisena tekijänä, kun taas yksilön merkitystä taas korostettiin. (Kantola 2005, 26-27.)

Kantolan tutkimuksesta ilmennyt yksilöllisyyspuhe on nähtävissä myös oman tutkimuksen vastaajajoukossa. Useat vastaajat ovat kokeneet, että eri kiinnostuksista johtuen esimerkiksi naisvaltaisilla aloilla, kuten kasvatusalalla, on enemmän naisia, ja miesvaltaisilla aloilla, kuten teknologiassa enemmän miehiä (sekä opiskelija- että henkilökunnassa).

“We have work fields that are full of men or full of women: men work for example in construction and women in nursing. So men are maybe thought as strong and more capable to do physical work as women are seen warm and caring and made for nursing or childcare. Even though work that nurses do is quite rough. Men have more masculine role in our society but I believe that's ok. Because men are men and women are women. There is a difference but it doesn't mean we should be unequal.” (Mari, Finnish1)

Marin mielestä miehisenä ammattina nähdään esimerkiksi rakennusala ja naispainotteisena esimerkiksi hoitoala. Syynä tähän hän pohtii, että miehiä

pidetään vahvempina sekä parempina suoriutumaan fyysisestä työstä. Naiset taas nähdään lämpiminä ja välittävinä sekä ”ovat kuin tehtyjä” hoivatyöhön ja kasvattamiseen. Mari huomauttaa kuitenkin, että vaikka hoiva-ala mielletään naiselliseksi, on se rankkaa myös fyysisesti. Vaikka Marilla onkin paljon ajatuksia sukupuolten tasa-arvosta ja sen kehittämistä, on hän silti sitä mieltä, että miesten maskuliininen rooli yhteiskunnassa on ihan okei. *”Miehet ovat miehiä ja naiset naisia”*. Tällainen ajatus kuitenkin vain vahvistaa oletettuja sekä perinteisiä sukupuolirooleja ja luonnollistaa ajatusta, että miesten ja naisten ”omista” aloista.

“Not really, but the appeal is different. Male students will naturally go towards informatics whereas female need to be attracted to these fields though advertising or happenings.” (Pierre, French)

Myös Pierre kokee, että kiinnostus eri aloilla on eri naisille ja miehille. Hän uskoo, että miespuoliset opiskelijat valitsevat *luonnollisesti* teknologisen alan, kun taas naisia täytyy houkutella sellaiselle alalle mainonnan tai tapahtumien kautta.

“In my home university gender equality doesn't really have a big meaning. I mean, is a normal procedure. Of course there should be gender equality in everything university related. Gender equality and equal opportunities comes as a natural thing in my university.” (Mina, Portuguese)

Mina kertoo, että hänen yliopistossaan sukupuolten tasa-arvolla ei juuri ole suurta merkitystä. Tällä hän kuitenkin tarkoittaa sitä, että hänen yliopistossaan vallitsee sukupuolten tasa-arvo sekä yhtäläiset mahdollisuudet opiskelijoille ovat luonnollisesti kaikille olemassa. Minan luonnollistaminen sukupuolten tasa-arvon toteutumisesta vaikeuttaa tai jopa tekee mahdottomaksi tasa-arvo-ongelmien havaitsemisen.

Kantolan tutkimuksen mukaan luonnollisuuspuhe nousi kolmantena puheena esille opiskelijoiden vastauksista. Naisten ja miesten sukupuoliroolit liittyvät

läheisesti luonnollisuuspuheeseen. Tutkimuksessa kirjoitettiin esimerkiksi ”sosiaalibiologisesta mallista”, jossa miesten ja naisten toiminta opiskelijoiden puheessa palautuu heidän ”luonnollisiin” sukupuolirooleihinsa. (Kantola 2005, 28.)

Luonnollistamista ilmenee omassa tutkimuksessani esimerkiksi siten, että mies- ja naisvaltaisia aloja ei nähty ongelmana. Monen mielestä on luonnollista, että miehet hakeutuvat tekniselle alalle useammin kuin naiset ja taas naiset useammin hoiva-alalle kuin miehet.

“It could be the case in undeveloped countries where woman still need more equality: African or Arabic countries. But in European world i dont think so.” (Russian 1) (Kohdellaanko opiskelijoita eri tavoin sukupuolen perusteella)

Olga ei usko, että opiskelijoita kohdellaan epätasa-arvoisesti sukupuolensa takia Euroopassa. Hän pohtii, että epätasa-arvo paikantuu kehitysmaihin, joissa naiset vielä tarvitsevat lisää tasa-arvoa. Kommentillaan Olga antaa ymmärtää, että hänen käsityksensä mukaan Euroopassa vallitsee jo sukupuolien välinen tasa-arvo.

“Hmm... On the public and national level I think that Denmark pretty much have equal rights and equal salary for men and women compared to other countries. On the microlevel there is still a lot of discrimination going on.” (Hans, Danish)

Julkisella ja kansallisella tasolla Hans uskoo, että Tanskassa ihmisillä on melko yhtäläiset oikeudet sekä palkkatasa-arvo, verrattuna muihin maihin. Hänen mukaansa kuitenkin mikrotasolla on edelleen paljon syrjintää. Kun vertaa esimerkiksi tasa-arvoa toisiin maihin, jossa tilanne on huonompi, saattaa oman maan tilannetta pitää hyvänä, vaikka kehitettävää olisi paljon. Hansin

kommenista pystyy tulkitsemaan, että hän tuudittautuu siihen, että Tanskassa asiat ovat ainakin paremmin kuin monessa muussa maassa.

“I dont think that Denmark have strong policies. Its more a cultural matter where its a given that men and women are equal.” (Hans, Danish)

Hans ei usko, että Tanskalla olisi vahvaa tasa-arvopolitiikkaa. Hän pohtii, että kulttuurissa on annettu, että miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia. Hans etäännyttää tasa-arvon politiikasta kulttuuriin ja samalla luonnollistaa tasa-arvon osaksi kulttuuria.

Kantola havaitsi, että yhtenä vaikeuttavana tekijänä opiskelijoiden havaita tasa-arvo-ongelmia laitoksellaan oli myös etäännyttäminen. Sukupuoleen perustuva syrjintä ei nähdä olevan osa laitosta, vaan se koetaan sijoittuneen muualle yhteiskuntaan, eli syrjintä etäännytetään pois laitokselta. Tutkimuksen harjoitustyössä (Saari s. 21-22) tasa-arvon koetaan olevan jo toteutunut opiskelijoiden maailmassa, opiskelijat eivät puhu epätasa-arvoisista käytännöistä ja rakenteista, moni totesi ettei ole ennen tutkimukseen osallistumistaan edes pohtinut tasa-arvoasioita liittyen opiskeluun. Tällaisessa ”syrjintä muualla – puheessa” oleellista on, että puhujat eivät tunnista epätasa-arvoisia rakenteita ja käytäntöjä. Tutkimuksen mukaan opiskelijat näkevät epätasa-arvon paikantuvan muualle, kuten työelämäään tai muihin maihin. (Kantola 2005, 28-29.)

4.5. Syrjintä yliopiston rakenteissa ja käytännöissä

“No. There was a joke for a girl like: “what do you want to do in the futures? well, apart from having a family?”, but that was no more than

a joke. In my previous university there were such situation, but it wasn't general, it depended on a person.” (Natasha, Russian 2)

Natasha ei ole kokenut eriarvoista rohkaisua tai kannustamista yliopistonsa taholta. Hän kuitenkin mainitsee erään pojan vitsistä toiselle tytölle: “Mitä haluat tehdä tulevaisuudessa? Siis perheen hankkimisen lisäksi?” Natasha kuitenkin vielä painottaa, että kyseessä oli vitsi. Hänen vanhassa yliopistossaan saattoi oikeasti olla tuollaisia tilanteita, mutta ei yleisesti. Itse uskon, että kyseessä oli vitsi, mutta jostain syystä Natasha halusi kuitenkin mainita sen, joten sillä on merkitystä. Vitsit usein kumpuavat jostain todellisuudesta.

“No, not yet. Except for one of my group mates, who is a bit on a chauvinistic side.” (Natasha, Russian 2)

Natasha jatkaa, että ei ole vielä kokenut yliopistossaan syrjintää sukupuolensa perusteella. Hänen sanavalintansa perusteella voin tulkita, että hän pitää syrjintää mahdollisena ja erityisesti hän nostaa esille erään ryhmäläisensä, joka on osoittanut sovinnistisia piirteitä.

“My home University (yliopiston nimi) to my opinion, is an example of a free, gender-equal built society. Only several times, through my studying there, I had to deal with enaquality” (Katja, Ukrainian)

Katjan yliopisto Ukrainassa on hänestä hyvä esimerkki vapaasta, sukupuolten tasa-arvolle rakennetusta yhteisöstä. ”Vain muutaman kerran” opintojensa aikana hän on kohdannut epätasa-arvoista kohtelua. Tässä on hyvä esimekki omien kokemuksiansa vähättelystä.

“I think it influences it quite well. There is a rather good equality. Maybe sometimes the teachers/professors by this own behaviour can fall to for example underestimate some student by the gender.

The university's equality policy is not that familiar to me, but I suppose that the structure of it is quite good.” (Noora, Finnish 2)

Noora kokee, että Suomen tasa-arvopolitiikka vaikuttaa hänen yliopistonsa rakenteisiin melko paljon, ja kokee myös, että hänen yliopistossaan vallitsee melko hyvä tasa-arvo. Hän ei itse tunne yliopistonsa tasa-arvopolitiikkaa, mutta on tyytyväinen yliopistonsa rakenteisiin. Noora nostaa esille, että kaikesta huolimatta sukupuolista epätasa-arvoa tapahtuu joskus opettajien tai professorien toimesta.

“I believe, that in our university, there are way more male professors, than female. That can be explained by absence of help in a child care and also not equal hiring conditions” (Katja, Ukrainian)

Katjan mukaan hänen yliopistossaan on paljon enemmän mies- kuin naispuolisia professoreita. Mahdolliseksi syiksi tähän hän nostaa esille epätasa-arvoisen palkkauksen sekä sen, että lastenhoito jää pääasiassa naisten tehtäväksi. Jos yliopisto ei tarjoa lastenhoitopalveluita, tulee vanhemman, yleensä äidin jäädä kotiin.

“I am not sure that the gender policy really influence the structure of the University! I mean it is allowed everywhere (almost) woman to study at Universities and choose any specialization the same for man!” (Olga, Russian 1)

Olga ei usko, että tasa-arvopolitiikka vaikuttaisi hänen yliopistonsa rakenteisiin. Hän selventää vastaustaan sillä, että Venäjällä lähes kaikkialla naisilla on lupa opiskella yliopistoissa samalla tavalla kuin miehet. Olgan vastauksesta tulee ilmi, että Venäjän tasa-arvopolitiikka ei ole saavuttanut koko suurta maata, eikä kaikilla ole samanlaisia oikeuksia opiskeluun. Olgan sananvalinta, jossa hän kertoo, että naisilla ”on lupa” (allowed) viittaa siihen, että he ovat tarvinneet erityisen luvan, jotta heillä voisi olla samanlaisia oikeuksia opiskella kuin miehillä.

“no direct relation” (Gabriella, Italian)

Olga, Hans ja Gabriella eivät ole huomanneet, että heidän maansa politiikalla olisi mitään tekemistä heidän yliopistonsa rakenteisiin. Hans kokee, että sukupuolten tasa-arvo on Tanskassa kulttuurillinen asia ja Olga ei usko, että hänen maansa sukupuolten tasa-arvopolitiikka vaikuttaisi hänen yliopistonsa rakenteisiin, sillä *lähes* kaikkien naisten on mahdollista opiskella yliopistoissa sekä valita alansa siinä missä miestenkin.

“In actual universities there is very little done towards gender equality so there is a very limited impact on the administrative structures and classes.” (Pierre, French)

Pierren mukaan Ranskassa yliopistoissa ei tasa-arvon eteen tehdä paljoa, joten hän ei usko maansa politiikalla olevan vaikutusta yliopiston rakenteisiin.

Kantolan tutkimuksessa näistä puhetavoista huolimatta aineistosta ilmeni kohtia, jotka näyttivät, ettei tasa-arvo välttämättä olekaan opiskelijoiden maailmassa toteutunut. Tutkimuksesta esille nousivat piilo- ja peitetty syrjintä. Piilosyrjintää esiintyi esimerkiksi, kun miesopiskelijat puhuvat eri äänensävyllä naisopiskelijoille, miesopiskelijat saavat pisteitä naisopettajilta naisvaltaisilla kursseilla ja miesopettaja vaivaantuu naisopiskelijan seurassa vastaanotolla. Peitettyä syrjintää on esiintynyt esimerkiksi seksistisellä kielenkäytöllä, sovinnistisilla vitseillä, naisten aliarvioinnilla ja vähättelyllä. (Kantola 2005, 29.)

4.5.1. Sukupuolen tasa-arvon tunnistamisen vaikeus

Jo 1990-luvulta lähtien on Suomessa tehty monia kyselyitä, tutkimuksia ja selvityksiä koskien yliopistojen tasa-arvoa. Osa koskee kokonaista yliopistoa ja osa keskittyy yksittäisiin tiedentuntiin ja laitoksiin. Tasa-arvokyselyille yhteistä on Jauhiaisen, Laihon ja Kovalaisen tutkimuksen mukaan se, että eri sukupuolet kokevat eri tavoin sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen yliopistossa. Naiset näkevät, että tasa-arvo toteutuu heikommin, miehet taas kokevat, että tasa-arvon toteutumisessa ei ole ongelmia. (Brunila 2009b; Husu 2000, 222, 225; Husu 2006, 91,94, 102; Kantola 2005; Nikunen 2006; Talola 2008; Varjus 1997.) Tutkijat viittaavat Päivi Naskaliin (2004, 102), jonka tekemän tutkimuksen mukaan naiset tunnistavat miehiä herkemmin syrjinnän, sillä heidän pätevyyttään kyseenalaistetaan enemmän. (Jauhainen ym. 2012, 17-19; Naskali 2004.)

Tutkimuksissa on huomattu myös eroja eri yliopistojen ja tieteenalojen välillä siinä, kuinka ihmiset tunnistavat ja tiedostavat sukupuolteen tai tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi Johanna Kantolan (2005) tutkimuksessa tutkittavat opiskelijat, Helsingin yliopiston valtio-opinlaitoksella, uskoivat tasa-arvon toteutumiseen sekä opinnoissaan että laitoksella. Kantolan tulkinnan mukaan opiskelijoiden näkökulmaan vaikutti se, että heillä ei ollut välineitä tarkastella kriittisesti sukupuoleen liittyviä ilmiöitä. Tästä esimerkkinä se, että sukupuolta ei tunnistettu edes laitoksen miesvaltaisuudessa. (Jauhainen ym. 2012, 19; Kantola 2005.)

“(--) Its more a cultural matter where its a given that men and women are equal.” (Hans, Danish)

“As said, gender doesnt seem to be an explicit issue at my university. Maybe its because that it is very equal as I think it is in the entire of Denmark (--).” (Hans, Denmark)

Hans uskoo, että tanskalaisessa kulttuurissa ovat naiset ja miehet määritelty tasa-arvoisiksi eikä siksi ole huomannut, että sukupuoli olisi ongelma hänen yliopistossakaan. Hans opiskelee kasvatustieteitä naisvaltaisella alalla.

“Every position, from the people serving at the bar to the rector is occupied by both man and women. In this way I think that the country's equality policy as an effect on the structure of my home university, since there is no gender inequality.” (Mina, Portuguese)

Mina toteaa yksinkertaisesti, että hänen yliopistossaan ”ei ole sukupuolten epätasa-arvoa”, joten hän uskoo, että hänen maansa tasa-arvopolitiikka vaikuttaa hänen yliopistonsa rakenteisiin. Mina kieltää täysin sen mahdollisuuden, että sukupuoleen perustuvaa syrjintää tapahtuisi millään tasolla. Mielenkiintoista on, että EU:n tasa-arvoindeksin (2010) mukaan Portugali sai alhaiset pistemäärät (37,9 pistettä, vrt. EU:n keskiarvo 52,9 tai Suomi 72,7). (eige.europa.eu/gender-statistics/gender-equality-index.)

Kantola painottaa, että leimallisinta hänen aineistolleen oli pyrkimys ja usko sukupuolineutraaliuuteen eli sukupuolella ei tulisi olla merkitystä. (Kantola 2005, 34.) Törmäsin omassa tutkimuksessani samanlaisiin ilmiöihin:

“(--) You might say that for me gender equality should not be an issue, because gender should not be specific topic, but a construct that should be invisible and the question should rather be: Equality for all people.” (Hans, Danish)

“It's a situation where gender does not play any role in a differentiation of individuals.” (Natasha, Russian 2)

Sekä Hans että Natasha tuovat esille näkökulman, joka korostaa yksilöitä eikä sukupuolta; heidän mielestään ihmisiä tulisi kaikki kohdella samanarvoisina, eikä määritellä henkilöitä heidän sukupuolensa kautta.

“Gender is never specified in my university (except for different toilets). Isn't it a good sign of equality?” (Natasha, Russian 2)

Natashan mukaan sukupuoli ei ole ikinä erikseen määritelty hänen yliopistossaan, erillisiä vessoja lukuun ottamatta. ”Eikö se olekin hyvä merkki tasa-arvosta?”

Kantola puhuu omassa tutkimuksessaan sukupuolisokeudesta ja sukupuolineutraalisuudesta. Hänen mukaansa nämä ilmiöt ovat hyvin lähellä toisiaan, käsitteellisen rajan niiden välillä voi nähdä tavassa hahmottaa sukupuolieroa. Sukupuolineutraalissa lähestymistavassa sukupuolierojen merkitys kielletään ja taas sukupuolisokeassa tavassa eroja ei ole olemassakaan. Kummassakin lähestymistavassa mies on normina. (Kantola 2005, 35.)

4.5.2. Opiskelijoiden kokemuksia koulutuksen sukupuolittuneista käytännöistä

Jauhiaisen, Laihon ja Kovalaisen tutkimuksen mukaan Lapin yliopistossa opiskelijat näyttäisivät olevan tietoisempia sukupuolten tasa-arvosta sekä syrjinnän eri muodoista. Yhtenä syynä tähän Naskali (2007) näkee pohjoisen maskuliiniseksi nimetyn sukupuolikulttuurin, jossa epätasa-arvoinen toiminta sekä syrjintä ovat avoimesti osana toimintakulttuuria. Merkittävimpinä pidetyt epätasa-arvoa aiheuttavat tekijät, Lapin yliopiston opiskelijoiden mukaan, ovat liittyneet opetus- ja ohjaustilanteisiin. Opinnäytteiden suoritusten arviointiin ja sukupuolisessa häirinnässä nähtiin myös ongelmia. Naisopiskelijat kokivat piilosyrjintää, jota tapahtui erityisesti opetushenkilökunnan puolesta. (Jauhiainen ym. 2012, 19; Naskali 2004.)

Epätasa-arvoinen kohtelu voi liittyä myös opiskelijoiden saamiin arvosanoihin. Jauhiainen, Laiho ja Kovalainen viittaavat Kantolan (2005) tutkimukseen, jossa ilmeni miesten saavan kolme kertaa todennäköisemmin huippuarvosanan pro

gradustaan kuin naisten. Arvosanalla on merkitystä, kun halutaan hakea jatko-opinto-oikeutta. Myös Minna Nikusen (2006) Tampereen yliopiston tiedotusopinlaitoksella toteutetussa selvityksessä ilmeni, että naiset saivat huonompia arvosanoja maisterintutkinnoistaan kuin miehet, ja naiset hakivat miehiä harvemmin tutkijan uralle. (Jauhiainen ym. 2012, 19-20; Kantola 2005; Nikunen 2006.)

Kantolan tutkimuksesta nousee esille opiskelijoiden kokemukset heidän laitoksellaan vallitsevista sukupuolistereotypioista ja naisia vähättelevästä ilmapiiristä. Kantola kirjoittaa, että väheksyvä suhtautuminen saattaa aiheuttaa naisopiskelijoissa tunteen, etteivät he ole tervetulleita opetukseen, ja että heidän läsnäolollaan voisi olla jopa haittaa oppiaineelle. Tutkimuksessa ilmenee, että valtio-opin laitoksella naiset määrittyvät sukupuolensa mukaan, naisina, kun taas miesopiskelija on kyseenalaistamaton normi. (Kantola 2005, 33-34.)

Päivi Naskalin tutkimuksessa (2004) Lapin yliopistossa ilmeni, että naisopiskelijat kokivat opettajien huomion kiinnittyvän miesopiskelijoihin. Puhe ja opetus on suunnattu miehille, opettajat nostavat miehet esille, miesten opinnäytteitä ohjataan tarkemmin ja miesten kanssa keskustellaan teoreettisesti useammin kuin naisten kanssa. (Naskali 2004, 69.)

Seuraavaksi tuon esille opiskelijoiden omia kokemuksia erilaisista tilanteista, joissa he ovat joutuneet itse kokemaan, tai ovat todistaneet sukupuoleen perustuvaa syrjintää koulutuksessaan. Syrjintää on voinut tapahtua opettajan, muiden opiskelijoiden tai yleisten stereotyyppien toimesta.

“I can recall a teacher of Botany in my university, who was openly stating on lectures, that he is not grading high females, because they are never that good.” (Katja, Ukrainian)

Katja kertoo, että eräs hänen opettajansa avoimesti kertoi, että ei anna naispuolisille opiskelijoille hyviä arvosanoja, sillä he eivät koskaan ole tarpeeksi hyviä. Katjalla riittää enemmänkin esimerkkejä, joissa on kokenut syrjintää sukupuolensa vuoksi:

“Yes, I do. For example, when I wanted to start doing my Masters in the lab of genetic engineering, I got to know, that females are not welcomed there. In a way, that Professor, running this lab, favourites males, because they rarely take parental leave and they are easier to work with.” (Ukrainian)

Katja kertoo kokemuksestaan Pro gradu ohjaajansa kanssa. Hänelle selvisi pian opintojensa aloittamisen jälkeen, että naiset eivät olleet tämän professorin kurssille tervetulleita. Katja uskoo, että syynä miespuolisten opiskelijoiden suosimiseen on se, että miehet jäävät harvoin vanhemmuuslomalle, joten heidän kanssaan on helpompi työskennellä.

“Following it was the same about PhD positions, it was easier for males to get it, because no one expects them to take leave to look after kids etc.” (Katja, Ukrainian)

Katjalla oli suuria ongelmia myös palautteen ja rohkaisun suhteen. Samat vastoinkäymiset, jotka hän koki gradua tehdessään, jatkuivat hänen tohtoriopintojensa kanssa. Miesten oli helpompi päästä tohtoriohjelmaan, sillä kukaan ei odottanut heidän jäävän kotiin hoitamaan lapsia. Katja siis on kokenut sukupuolista syrjintää sekä perusopintojensa kohdalla että jatko-opintoihin hakemisessa. Onneksi Katja kuitenkin sisukkaana pääsi tekemään tohtorin opintojaan, joita hän tällä hetkellä tekee eräässä toisessa Euroopan kaupungin yliopistossa.

“Normally not, but there can sometimes be exceptions. And, one teacher rarely took eye contact to girls in his class. And made the girls to distribute some papers in the class, or close up some curtains etc.” (Noora, Finnish 2)

Noora on kokenut erilaista kohtelua opettajaltaan sukupuolensa tähden. Esimerkkinä tällaisesta tavasta hän kertoo, että opettaja ei ota katsekontaktia

naispuolisten opiskelijoiden kanssa ja jakaa heille tehtäviä, kuten papereiden jakamista tai verhojen sulkemisen. Hän kuitenkin sanoo, että tällainen toiminta on poikkeus, eikä normi.

“My first mentor teacher asked me why I chose this masculine field of study. He was the same one that made the girls in his class always to be his "helpers", when it came for example to distribute the papers.” (Noora, Finnish 2)

Nooran ensimmäinen opettajamentori myös kyseenalaisti hänen opintoalavalintansa, sillä alaa pidetään maskuliinisena. Sama opettaja asetti luokan tytöt hänen ”apureikseen”.

“This year i'm an all male class, ergo the male teachers have a friendly approach to how they teach us. They try to adapt their examples to their student's interests. Our only female teacher has a very hands off approach, being very factual, almost to the point of cold” (Pierre, French)

Pierre on kokenut, että opettajan sukupuolella on opetuksessa merkitystä. Hänen kursseilleen osallistuu tänä vuonna vain miespuolisia opiskelijoita, ja hän kokee, että sen tähden miespuolisilla opettajilla on hyvin ystävällinen ote opiskelijoitaan kohtaan. Miespuoliset opettajat käyttävät käytönnön esimerkkejä opetuksessaan kun taas heidän ainut naispuolinen opettajansa käyttää hyvin teoreettista, lähes kylmää lähestymistapaa opettamisessaan.

“I have heard the boy student's saying in a design course that one teacher is more easier in the grading with girls.” (Noora, Finnish 2)

“(---) I have heard from other female students about troubles with some professors, especially with grading. I had problems, only while doing my Masters, because my supervisor at that time, preferred males vs females”. (Katja, Ukrainian)

Noora nostaa esille toisen tavan syrjiä opiskelijoita sukupuolensa perusteella. Jotkut miespuoliset opiskelijat ovat kokeneet, että naispuoliset opiskelijat saavat töistään helpommin parempia arvosanoja. Katja taas on kuullut muilta naispuolisilta opiskelijoilta ongelmista joidenkin opettajien kanssa, erityisesti arvostelussa. Hänen yliopistossaan on siis ollut hankalampaa naisten saada hyviä arvosanoja.

“Emotional teachers or unethical professors are mostly likely to skew their judgement depending on the gender of the student, i.e. female language teacher being more lenient towards female students, or older male professors being more inclined to grade female students better.” (Pierre, French)

“The only thing I'm aware of is that teachers at my faculty tend to be more benevolent towards female students.” (Jacob, Czech)

“with female students teachers are more delicate sometimes” (Gabiella, Italian)

Pierre, Gabiella ja Jacob ovat molemmat huomanneet, että opettajat saattavat kohdella naispuolisia opiskelijoita hienovaraisemmin ja lempeämmin kuin miespuolisia opiskelijoita.

“(--) I once experienced being treated special because I was a boy at the university. I was in a project group with six girls and me, and I just really felt positioned as 'Boy'. I couldn't talk along on matters of female stuff like period, lovers, make-up and so on. And when we had meetings and I wanted to say something that were like "Shhhh girls, the boy is going to say something". And I feel they made each other a lot more girlier than they were in other contexts. I was interesting but quite annoying to be positioned so hard as a boy.” (Hans, Danish)

Hans kokee mielenkiintoisena, mutta ärsyttävänä sen, että hänet nostetaan esille tai asetetaan nimenomaan ”pojan” asemaan tilanteessa, jossa on miespuolisena henkilönä vähemmistönä naisvaltaisella kurssilla.

4.5.3. Stereotypiset oletukset sukupuolittuneiden käytäntöjen taustalla

Jauhiasen, Laihon ja Kovalaisen tutkimuksen mukaan 60 % opiskelijoista arvioi, että teknisten ongelmien sattuessa, opettajat pyytävät apua miespuolisilta opiskelijoilta hyvin tai melko usein (Jauhainen ym. 2012, 64).

“Yes, and they are caused solely by the numbers I believe. Compare 400 boys and 10 girls. You will notice if some of the 10 girls has problems with certain things, there will easily be way more boys having the same problems, only it will not be so obvious. I personally know many female students (or former students) with great skills and knowledge in the field of technology.” (Jacob, Czech)

Jacobin kokemuksen mukaan oletamus miesten paremmuudesta teknologian parissa pitää paikkansa. Hänen mukaansa se perustuu täysin numeroihin miesvaltaisella alalla, jossa naisia on huomattavasti vähemmän. Huomaa helposti, jos yhdellä kymmenestä tytöstä on ongelmia oppimisen kanssa, mutta ei todellakaan ole yhtä helppoa huomata samanlaisia ongelmia poikien joukosta.

“Yes, there are (olettamus, että miehet ovat parempia tekniikan parissa kuin naiset). And also, they are supported by fact, that technical directions are not that popular among females, because even in the school, by default females are doing cooking classes and males are doing technical classes. So, this moodel of behavior is also supported by traditional educatoion.” (Katja, Ukrainian)

Katja kokee, että myös yliopistossaan miehiä pidetään parempina teknologian parissa kuin naisia. Hän nostaa vastauksessaan esille ongelmallisen mallin, joka alkaa jo varhaisessa kasvatuksessa. Perinteisen opetuksen mukaisesti tytöt ja pojat ovat opiskelleet eri kouluaineita. Esimerkissään Katja kertoo, että tytöt ovat opiskelleet ruoanlaittoa ja pojat teknologiaa. Tällaista käyttäytymisen mallia siis tuetaan perinteisen kasvatuksen ja opetuksen puolesta.

“It's a cliché. But I think its very much alive out there and it makes sure that females with technology skills a less likely to express it out loudly, because theres is a always a boy in the room 'taking care of that'.” (Hans, Danish)

Hans pitää uskomusta, että miehet olisivat naisia parempia tekniikassa, kliseenä, joka kuitenkin on pitää hyvin paljon paikkansa. Hänen mukaansa tämä klisee saattaa olla esteenä naisille osoittaa hyvät tekniset taitonsa luoksaan. Esimerkkinä tästä hän sanoo, että teknisten ongelmien sattuessa on oletus, että joku luokan pojista korjaa ongelman.

“In my group, all the technicians are male (and one female mathematician) so it's justified.” (Natasha, Russian 2)

Natashan ryhmässä kaikki teknologitit ovat miehiä, joten hänen tilanteessaan hän kokee tämän uskomuksen oikeutetuksi.

Naskalin (2004) Lapin yliopistossa tekemässä tutkimuksessa esille nousivat naispuolisten opiskelijoiden ja nuorten tutkijanaisten asema. Naispuoliset opiskelijat joutuivat kohtaamaan torjuvia asenteita sekä epätasa-arvoista kohtelua verrattuna miespuolisiin opiskelijoihin. Naiset kokivat, että he eivät saaneet positiivista palautetta taidoistaan tasa-arvoisesti miespuolisiin opiskelijoihin verrattuna. Naisilta odotettiin naisille ”tyypillistä” käyttäytymistä, kuten tunnollisuutta, sääntöjen noudattamista sekä ahkeruutta. (Brunila 2009, 30; Naskali 2004.)

Katja kertoo mielenkiintoisen taustan oletuksen takana, jonka mukaan naiset ovat ahkerampia ja tunnollisempia kuin miehet:

“I guess, this kind of expectation is more typical for older people. So, that females are more “responsible”, because in future they will have to take care of family.” (Katja, Ukrainian)

Hänen mukaansa oletukset naisten ahkeruudesta ja tunnollisuudesta voidaan liittää siihen, että naiset joutuvat tulevaisuudessaan pitämään huolta perheestään. Hän kuitenkin huomauttaa, että tällainen ajattelu on enemmänkin tyypillistä vanhemmalle sukupolvelle.

“The stereotype is still strong with older generations of professors or those with strong opinion on genders (i.e. feminists and misogynists) but the younger generations went beyond that.” (Pierre, French)

Pierre kokee, että stereotypia siitä, että naiset olisivat tunnollisempia ja ahkerampia opiskelijoita kuin miehet, on edelleen olemassa. Hän Katjan tavoin kuitenkin toteaa, että tällainen ajattelumalli on ominaista vanhemman sukupolven professoreilla, tai heillä, joilla on hyvin vahvat mielipiteet sukupuolista.

“Female student are expected so! Nevertheless, it is not always the case! I know a lot of male students who are extremely hardworking and dutiful! I dont think these qualities depend on gender.... Better on educational background, parents' influence, chareacter.” (Olga, Russian 1)

Olga uskoo, että naispuolisten opiskelijoiden odotetaan olevan tunnollisia ja ahkeria. Toisaalta hän uskoo, että piirteet kuten tunnollisuus ja ahkeruus eivät liity niinkään sukupuoleen vaan riippuvat kasvatuksesta, vanhempien vaikutuksesta ja persoonasta.

“No I don't think so. But what I have experienced this is a fact. I think it is more the personality and behavior that effects to this. If you show interest and talent, perhaps it can be expected that your work will be done with hard work.” (Noora, Finnish 2)

Myös Noora uskoo, että kyseessä on enemmänkin henkilön persoona ja käyttäytyminen kuin sukupuoli. Jos henkilö osoittaa kiinnostusta ja osaamista, heidän voidaan olettaa tekevän myös ahkerammin töitä.

“Maybe not in university but before that young girls are seen as hardworking, kind and quiet as boys are more active and not that good in school.” (Mari, Finnish 1)

Mari muistelee kokemuksiaan peruskoulussa ja lukiossa. Olettamuksena sukupuolille oli, että tytöt olivat kilttejä, ahkeria ja hiljaisia, pojat taas olivat aktiivisia eivätkä yhtä hyviä koulussa. Hän ei kuitenkaan koe, että tällainen ajattelumalli olisi jatkunut yliopistoon.

“(---) I can say that in my field, there arent a lot of boys and I think i makes it more noticeable when a boy says something or is active in another way” (Hans, Danish)

Hans on huomannut, että alalla, jossa itse on miehenä vähemmistönä, on helpompaa huomata miespuolisten opiskelijoiden aktiivisuus.

“It's nothing I've come across. Gender doesnt really seem to be an issue in my education. But from my personal account I feel more privileged being a boy in a field of study where most are female. Maybe I feel unique as a minority, and therefore special :)” (Hans, Danish)

Hans kuitenkin kokee sen, että on sukupuolensa puolesta vähemmistönä koulutuksessaan, positiivisena asiana. Hän jopa tuntee olevansa erityinen ja

etuoikeutetussa asemassa. Hans aikaisemmassa vastauksessaan kertoi ärsytyksestään, kun hänet niin vahvasti asetetaan ”pojan” rooliin. Toisaalta tässä hän kertoo pitävänsä hyvänä asiana sitä, että on vähemmistönä. Vastaukset ovat ristiriitaisia ja toisaalta niistä voi tulkita omien syrjintäkokemusten vähättelyä.

4.6. Sukupuolentutkimuksen merkitys vastaajille

Suurin osa opiskelijoista kertoi, että sukupuolentutkimusta ei voi opiskella heidän yliopistossaan omana kurssinaan tai tutkintona. Osalle sukupuolentutkimus oli tuttu muiden kurssien yhtenä teemana. Sukupuolentutkimus herätti opiskelijoissa pientä mielenkiintoa, mutta suurimmaksi osaksi he kokivat, että se ei sovi heidän opintoihinsa.

“(---) students may work with gender, but it's not planned for a specific course. It's a part of many courses I had. And I wrote my first project about gender in school, but no single course is ONLY about gender. It influences the studies here: Cultural encounters, Educational Science, pPsychology and more” (Danish)

Hans kertoo, että opiskelijat saattavat opiskella kursseillaan sukupuolesta osana kurssia. Mutta kurssi ei ole nimenomaan sukupuolta käsittelevä kurssi. Opintoja sukupuolesta voi olla esimerkiksi kulttuurintutkimuksessa, kasvatustieteissä, psykologiassa ym.

“I think gender studies could be included also in other subjects. Studies that concern society or work, there could be more about the gaps between genders and other stuff. Also in lower grades. And i

think gender studies could be really useful in secondary school education. But as a university studies and as a different subject group they shouldn't be mandatory as they are not.” (Mari Finnish 1)

Marin mielestä sukupuolentutkimus voisi myös sisältyä muihin opintoihin, kuten sosiologiaan tai työelämään liittyvissä opinnoissa. Hänestä olisi hyvä idea, jos sukupuolentutkimusta olisi vaikka lukiossa, mutta yliopistossa hän ei koe sukupuolentutkimuksen olevan pakollista.

”Perhaps they could be somehow mentioned in the elementary school. I don't see that everyone in the university should study it in Finland - it quite general matter in the media and politics.” (Noora, Finnish 2)

Noora on samoilla linjoilla Marin kanssa, että sukupuolentutkimusta voisi olla opiskelijoilla opinnoissaan jo aikaisemmin, esimerkiksi peruskoulussa. Noora ei kuitenkaan koe, että kaikkien opiskelijoiden tulisi yliopistossa opiskella sukupuolentutkimusta. Hänen mukaansa se on melko yleinen aihe mediassa sekä politiikassa.

“It should be introduced not as a course but as a social program. It specialist dont need to study itfrom a scientific point of view, but a social discussions and understanding of the issue of course should be intriduced by school, university or even work place” (Olga, Russian 1)

“I think it might be a voluntary class, but it doesn't fit the technical field study plan in my opinion.” (Jacob, Czech)

“No, it's far from my field” (Natasha, Russian 2)

Sekä Jacob että Natasha kokevat, että sukupuolentutkimus ei sovi heidän aloilleen. Jacob ehdottaa, että sellainen voisi kuitenkin olla vapaaehtoisena kurssina.

“no, it is not developed at all in france. I only heard of it through friends studying in UK or Germany”. (Pierre, French)

Pierren mukaan sukupuolentutkimus ei ole kehittynyt Ranskassa. Hän on ainoastaan kuullut aiheesta ystäviltään, jotka opiskelevat Britanniassa tai Saksassa.

“It is an interesting field to study, but I believe its development is way to large compared to the actual needs the society has. I don't think it would be necessary for me for example.” (Pierre, French)

Pierre kokee aiheen mielenkiitoiseksi, mutta ei koe, että ne opinnot olisivat hänelle tarpeellisia.

“I believe, that studying gender studies is important and necessary. Although, in some countries it could be a tough issue. In Ukraine there are such studies, but generally they are regarded as "not serious" or "naive" as most of the people believe, that Ukraine has other major problems to deal with at the moment.” (Ukrainian)

Katja uskoo, että sukupuolentutkimuksen opinnot ovat tärkeitä ja tarpeellisia. Joissain maissa hän kyllä epäilee sen olevan melko rankka aihe. Ukrainassa sukupuolentutkimusta esiintyy, mutta sitä pidetään ”ei vakavana” tai ”naiivina”, sillä monet kokevat, että Ukrainassa on tällä hetkellä paljon suurempia ongelmia, joiden kanssa painia.

“Yes. Maybe I am not sensitive enough to the subject in a manner that maybe I don't recognize gender inequality in my daily life. But I

think that studies are necessary to recognize gender equality and to target situations in which gender equality policies are not being applied. Besides that, I think that much more studies are needed in countries and cultures where gender equality is not recognized and implemented.” (Mina, Portuguese)

Minan mielestä kyllä. Hän kokee, että ei ehkä itse ole tarpeeksi sensitiivinen siinä mielessä, että hän ei välttämättä tunnista sukupuolista epätasa-arvoa jokapäiväisessä elämässään. Hän uskoo, että sukupuolentutkimuksen opinnot ovat tarpeellisia, jotta sukupuolten tasa-arvo voidaan tunnistaa sekä kohdentaa tilanteita, joissa tasa-arvo ei toteudu. Sen lisäksi Mina uskoo, että paljon lisäopintoja tarvitaan maissa ja kulttuureissa, joissa sukupuolten tasa-arvoa ei tunnisteta.

“yes, to make people and young generation in particular more aware of social rights and how to live in society while respecting each other” (Gabriella, Italian)

Gabriellan mielestä kyllä. Jotta ihmiset, ja erityisesti nuorempi sukupolvi, tulisivat tietoisemmiksi sosiaalisista oikeuksista sekä tietoa kuinka elää yhteisössä kunnioittaen muita.

Suurin osa opiskelijoista ei ollut koskaan opiskellut sukupuolentutkimusta, sillä sen opiskelun mahdollisuutta ei heidän yliopistoissaan tarjota. Monet kokivat, että sukupuolentutkimus olisi hyödyllistä ja mielenkiintoista, mutta sen sijaan että se olisi pakollista, ehdotettiin sen sulattamista muihin opintoihin. Kuitenkin osa koki, että se ei toimisi heidän opinnoissaan, sillä heidän opintonsa ovat niin erilaisia. Itse tulkitseen, että opiskelijat etäännyttivät itsensä ja oman oppiaineensa pois sukupuolentutkimuksen tarpeellisuudesta. Ehkä muut tarvitsevat, ehkä eri alojen opiskelijat, ehkä muiden maiden ihmiset, joille aihe ei ole yhtä tuttu.

5. Pohdinta

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millaisia käsityksiä kansainvälisillä yliopisto-opiskelijoilla on sukupuolten tasa-arvosta, erityisesti koulutuksessa. Tarkoitukseni oli selvittää, että millaisia sukupuoleen perustuvia syrjiviä käytäntöjä opiskelijat tunnistavat. Tarkoitukseni oli siis myös kehittää pohdintaa ja tietoisuutta tutkittavien opiskelijoiden joukoissa.

Omiin tutkimuskysymyksiini sain vastaukset. Kysymykseen ”Kuinka vastaajat ymmärtävät sukupuolten tasa-arvon?” sain toisaalta monia erilaisia vastauksia, mutta päällimmäisenä teemana esille nousi mahdollisuuksien tasa-arvon kannattaminen. Tasa-arvon koetaan olevan kiinni samoista mahdollisuuksista sukupuolien välillä. Toisaalta opiskelijat tunnistivat hyvin yhteiskunnallisia rakenteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumisen, kuten perinteisiä arvoja, sukupuolirooleihin liittyviä stereotypioita sekä koulutuksen rakenteisiin ja toimintaan sisältyviä syrjiviä käytäntöjä. Vaikka opiskelijat tunnistivat tällaisia syrjiviä rakenteita, eivät monet silti kokeneet, että muutos olisi tarpeellista. Esimerkiksi poliittisiin päättäjiin ja päätöksiin opiskelijat luottivat lähes täydellisesti, vaikka esimerkkien kautta he saattoivat kertoa kuinka lait eivät käytännössä toimi.

Toiseen tutkimuskysymykseen ”Millaisia käsityksiä opiskelijoilla on korkeakoulussa vallitsevista sukupuolittuneista käytänteistä?” osa opiskelijoista tunnsti rankkaakin sukupuoleen perustuvaa syrjintää erityisesti opetushenkilökunnan toimesta (ks. Naskali 2004). Esimerkkien kautta muutamat opiskelijat kertoivat omista tai muiden kokemuksista, jotka sisälsivät muun muassa naispuolisten opiskelijoiden älykkyyden ja kyvykkyyden vähättelyä. Sukupuoleen perustuvaa stereotyyppistä ajattelua esimerkiksi poikien paremmuudesta tekniikassa tai tyttöjen tunnollisuudesta ja ahkeruudesta tunnistettiin paljon. Tällaisia stereotypioita liikkuu sekä opetushenkilökunnan että opiskelijoiden keskuudessa.

Yhtenä leimaavana ja huolestuttavana piirteenä oli joidenkin opiskelijoiden ajatus sukupuolineutraaliuudesta, eli siitä, ettei sukupuolella olisi ollenkaan väliä, vaan esimerkiksi huomio tulisi kiinnittyä yksilöön. Kuitenkin esimerkiksi alalla, jossa toinen sukupuoli on vähemmistönä, on sukupuolella aina väliä, ja sen poissulkeminen voi johdattaa jopa sukupuolisokeuteen (ks. Kantola 2005).

Opiskelijoiden tasa-arvopuhessa esiintyi paljon Kantolan esittelemiä pätevyys-, yksilöllisyys-, luonnollistamis- sekä etäännyttämispuhetta. Tällaiset puhutavat vähättelevät sukupuoleen perustuvaa epätasa-arvoa. Luonnollistamista tapahtui esimerkiksi siinä, että osa opiskelijoista koki mies- ja naisvaltaiset alat luonnollisina, koska kiinnostus eri aloihin on luonnollisesti erilaista.

Mielenkiintoista myös oli, että vaikka sukupuolentutkimus koettiin yleisesti tärkeäksi, lähes kukaan ei ole (päässyt) opiskellut sitä eikä kokenut sitä tärkeäksi tai sopivaksi omiin opintoihinsa.

Omat tutkimustulokseni olivat vertailtavissa esimerkiksi Johanna Kantolan (2005) ja Päivi Naskalin (2004) tutkimuksen tuloksiin. Toisaalta oman tutkimukseni opiskelijat eivät olleet yhtä hyvin tietoisia sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä kuin Naskalin tutkimuksen opiskelijat, mutta eivät yhtä epätietoisia kuin Kantolan tutkimuksen opiskelijat. Olin iloinen, että osa opiskelijoista tunnisti hyvin sukupuoleen perustuvia syrjiviä käytäntöjä koulutuksen rakenteissa ja toiminnassa, mutta toisaalta olin huolissani, koska osa opiskelijoista ei nähnyt muutokselle silti tarvetta.

Pyrin olemaan avoin ja rehellinen tutkimuksessani ja olen kuvannut tutkielmassani sen eri vaiheita sekä omia valintojani tarkasti. Eskola ja Suoranta (1998, 214.) painottavat, että tarkka selostus omassa tutkimuksessa lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkielmani tulosluvuissa käytin paljon suoria sitaatteja aineistosta, jotka tukivat omia tulkintojani sekä tekemiäni johtopäätöksiä. Suorien lainauksien käyttäminen tutkimuksessa lisää myös tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen metodina fenomenografia tuntui parhaalta mahdolliselta, koska sen avulla sain tutkittavien opiskelijoiden oman äänen kuuluviin ja kaikkien omat

käsitykset esille. Häkkisen (1996) sekä Huuskon ja Paloniemen (2006) tekstit fenomenografista auttoivat minua todella ymmärtämään sitä analyysitapana. Tutkimus todella sai siivet alleen, kun muodostin lopulliset kuvauskategoriat aineistosta, toisen asteen näkökulman mukaisesti. Uskon, että viimein onnistuin saamaan opiskelijoiden käsitykset ja ajatukset ominaan esille.

Kysely tuntui itselle hyvältä tavalta aineiston keräämiselle. Siinä ei tarvinnut ajatella kenenkään aikatauluja tai mahdollisia aikaeroja eri maiden välillä. Myös mahdollisen kielimuurin takia tahdoin antaa opiskelijoille aikaa rauhassa miettiä kysymyksiä ja omia vastauksiaan. En myös halunnut oman läsnäolon vaikuttaa opiskelijoiden vastauksiin, uskon, että sain rehellisimmät vastaukset kyselyssä kuin olisin saanut haastattelussa.

Kyselyn aihe on arka, joten haluan kunnioittaa jokaisen vastaajan anonyymiteettiä, enkä siis paljastaa yhdestäkään vastaajasta liikaa. Vastaajat tuntevat kaikki, mutta en n.s. samasta paikasta. Olen tutustunut vastaajiin eri aikoina, eri paikoissa, joten mikään yksi ja sama paikka ei voi paljastaa vastaajieni henkilöllisyyttä. Jokaiselle henkilölle lähetin kyselyn linkin erikseen, joten myöskään vastaajat eivät tiedä toisistaan.

Tutkimusprosessini ei ollut aina helppoa, vaan nimenomaan haastavaa ja välillä todella rankkaa. Ensinnäkin tutkimuksen rajaaminen tuntui todella haasteelliselta, ja tutkimuksen aihe onkin muuttunut monesti tutkimussuunnitelman jälkeen. Tutkimus olisi voinut olla vieläkin rajatumpi, mutta olen silti tyytyväinen laajaan aineistooni. Toiseksi minun oli aluksi hankalaa sisäistää fenomenografian menetelmät, jotka onneksi lopulta aukesivat. Ongelmia on tuottanut myös olen ”tehnyt” tutkielmaani jo hyvin kauan, vaikka todellisuudessa se on tällaiseen muotoonsa muotoutunut lopulta melko nopeasti. Lopulta kaiken jälkeen olen helpottunut, että tutkielma on valmis ja olen tyytyväinen tuloksiini sekä johtopäätöksiini.

Omat ennako-oletukseni tutkimuksen tuloksista olivat melko erilaisia kuin ne lopulta olivat. Ennako-oletukset syntyivät omien käsityksien sekä sen perusteella, että tunsin kaikki vastaajat entuudestaan. Myös se, että kaikki

opiskelijat ovat akateemisessa koulutuksessa toi tiettyjä oletuksia esimerkiksi sukupuolittietoisuudesta opiskelijoiden keskuudessa.

Opiskelijoiden vastaukset olivat osaksi yllättäviä, eniten koska osalta sukupuolten tasa-arvon tunnistaminen oli heikkoa ja kun epätasa-arvoiseen tilanteeseen ei toivottu muutoksia. Opiskelijoiden sukupuolten tasa-arvon määritelmä oli lähes kaikilla mahdollisuuksien tasa-arvon kannattamista. Toisaalta uskon kaikkien tarkoittavan sillä vain hyvää, ja he varmasti itse uskovat, että jos mahdollisuudet ovat yhtäläiset, tasa-arvo todella toteutuisi. Opiskelijat eivät kuitenkaan juuri osanneet ajatella näiden ”mahdollisuuksien” ulkopuolelle tai sitä, että mitä tapahtuu, jos mahdollisuudet ovat samat. Opiskelijat eivät oikeastaan ajatelleen tasa-arvoa tulosten kannalta tai sitä, mikä tuottaisi tuloksia tasa-arvon suhteen.

Yllättävää oli myös opiskelijoiden kokeman sukupuoleen perustuvan syrjinnän laajuus ja rankkuus. Erityisesti ukrainalaisen Katjan kommentit olivat järkyttäviä ja edustivat erittäin suoraa syrjintää nimenomaan naisia kohtaan. Myös paljon piilosyrjintää esiintyi opiskelijoiden esimerkeissä, ja sitä voi olla hankalampaa tunnistaa ja jopa myöntää (itselle). Jokaisen kokema syrjintä on vakavaa, ja jokaiseen tapaukseen tulee puuttua. Vastauksista pystyi tulkitsemaan myös omien kokemusten vähättelyä, jonka uskon olevan todella yleistä.

Yksi mielenkiintoinen seikka opiskelijoiden vastauksissa oli, että ne olivat välillä hyvin ristiriitaisia. Eli sama opiskelija ensin todeta jotain ja seuraavassa lauseessa hän saattoi jopa kumota ensimmäisen lauseensa sisällön tai sanoa jotain aivan täysin päinvastaista. Uskon, että nämä ristiriidat johtuvat siitä, että opiskelijoilla on monta mielipidettä asiasta, ja ehkä heidän omat käsityksensä eivät ole vielä täysin muotoutuneet. Toinen mielenkiintoinen ilmiö oli puolustautuminen. Opiskelija saattoi vaikka sanoa, että ”kyllä naisia pidetään tunnollisempina ja ahkerampina opiskelijoina kuin miehiä”. Mutta seuraavaksi hän sanoi, että kaikki eivät todellakaan ajattele niin, tai että hän ei itse ajattele niin, vaikka se yleinen ajatus olisikin.

Olen tutkimuksen teon aikana oppinut paljon itse lisää omista käsityksistäni ja arvomaailmastani, ja tämä kokemus on ollut todella arvokas. Omat idealistiset ja naiivit käsitykseni sukupuolten tasa-arvosta ovat pitkään myös olleen

mahdollisuuksien tasa-arvoa kannattavia, mutta aikaisemmat tutkimukset aiheesta ovat todella avanneet omat silmäni todellisuuteen.

Kyselyni lopuksi annoin vielä opiskelijoille mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan liittyen sukupuolten tasa-arvoon. Hauskimman vastauksen sain Pierreltä, jonka kommentti on myös tutkimukseni otsikko: "Good luck trying to change the world, I believe you have a lot work to do!" Tosiaan en onneksi joudu yksin pelastamaan maailmaa, eikä se ole tutkimukseni tarkoitus. Tarkoituksenani on levittää kiinnostusta sekä tietoisuutta sukupuolten tasa-arvosta ja sen opiskelemisesta.

Lähteet:

Ahonen, Sirkka 1994. Käsitteet tutkimuksen kohteena. Teoksessa S. Ahonen, S. Saari, L. Syrjälä & E. Syrjäläinen. Laadullisen tutkimuksen työpajoja. Kirjayhtymä, Helsinki. S. 113-160.

Brunila, Kristiina 2009. Sukupuolten tasa-arvo korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:51. Yliopistopaino, Helsinki.

EIGE: eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh021561enn.pdf

Euroopan Komissio: ec.europa.eu/justice/gender-equality/index_fi.htm

Euroopan Komissio 2: europa.eu/rapid/press-release_IP-14-190_fi.htm

Gender Equality Index: eige.europa.eu/gender-statistics/gender-equality-index

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009: Tutki ja kirjoita. 15. painos. Tammi, Helsinki.

Holli, Anne Maria 2002. Suomalaisen tasa-arvopolitiikan haasteet. Teoksessa: Anne-Maria Holli, Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.) Tasa-arvopolitiikan haasteet. Dark Oy, Vantaa. S. 12-31.

Husu, Liisa 2002. *Yliopistot ja sukupuolten tasa-arvo. Teoksessa Anne Maria Holli, Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.) Tasa-arvopolitiikan haasteet. Dark Oy, Vantaa. S. 146-164.*

Huusko, Mira & Paloniemi, Susanna 2006. *Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. Kasvatus 37 (2), S. 162-173.*

Häkkinen, Kirsti 1996. *Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä: teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos.*

Ihmisoikeuskeskus: www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x271333=365240

Jauhiainen, Annukka, Laiho, Anne & Kovalainen, Piia 2012: *"Työnsarkaa riittää" - Opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia sukupuolesta, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:213. Painosalama Oy, Turku.*

Jokinen, Arto 2002. *Mihin miehet tarvitsevat tasa-arvoa? Teoksessa Anne Maria Holli, Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.) Tasa-arvopolitiikan haasteet. Dark Oy, Vantaa. S. 240-253.*

Julkunen, Raija 2002. *Timanttejakin parempi ystävä? Hyvinvointovaltion murroksen sukupuolittuneet seuraukset. Teoksessa Anne Maria Holli, Terhi*

Saarikoski & Elina Sana (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Dark Oy, Vantaa. S. 32-49.

Kakkori, Leena & Huttunen Rauno 2011. *Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus*. <http://users.utu.fi/rakahu/fenomenografia2011.pdf>

Kantola, Johanna 2005. *Mykät, kuurot ja kadotetut - Sukupuolten välinen tasa-arvo Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksella*. Helsinki.

Kantola, Johanna 2010. *Gender and the European Union*. Palgrave Macmillan, Hampshire 2010.

Kantola, Johanna & Nousiainen, Kevät 2012. *Euroopan unionin tasa-arvopolitiikka*. Teoksessa. Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.) *Tasa-arvo toisin nähtynä – Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Gaudeamus Oy, Tallinna Raamatutrükikoda 2012. S. 124-142.

Kantola, Johanna, Nousiainen, Kevät & Saari, Milja 2012. *Tasa-arvosta ja sen lukemisesta toisin*. Teoksessa. Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.) *Tasa-arvo toisin nähtynä – Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Gaudeamus Oy, Tallinna Raamatutrükikoda 2012. S. 7-30.

Kuusi, Heli, Jakku-Sihvonen, Ritva & Koramo, Marika 2009. *Koulutus ja sukupuolten tasa-arvo*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:52. Yliopistopaino, Helsinki.

Lahelma, Elina 2009. Tytöt, pojat ja kysymys koulumenestyksestä. Teoksessa Hanna Ojala, Tarja Palmu & Jaana Saarinen (toim.) Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Vastapaino. Tallinna Raamatutrükikoda, Tallinna. S. 136-156.

Lempiäinen, Kirsti 2009. Euroopan unionin koulutuspolitiikka ja kysymys sukupuolisesta toimijasta. Teoksessa Hanna Ojala, Tarja Palmu & Jaana Saarinen (toim.) Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Vastapaino. Tallinna Raamatutrükikoda, Tallinna. S. 41-70.

Liljeström, Marianne (toim.) 2004. Feministinen tietäminen – keskustelu metodologiasta. Vastapaino, Tampere.

Marton, Ference 1981. Phenomenography – Describing conception of the world around us. Instructional Science 10. Elsevier Scientific Publishing Company, Amsterdam. P. 177-200.

Naskali Päivi 2004: "EIHÄN MEILLÄ OLE MITÄÄN ONGELMIA" Henkilökunnan ja opiskelijoiden kokemuksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Lapin yliopistossa. LaY:n hallinnon julkaisuja.

Naskali, Päivi 2007. Kuin yhtä perhettä? Feministisiä näkökulmia Lapin yliopiston akateemiseen yhteisöllisyyteen. Teoksessa Mervi Autti, Seija Keskitalo-Foley, Päivi Naskali & Heidi Sinerva-Niskanen (toim.) Kuulumisia – Feministisiä tulkintoja naisten toimijuuksista. S. 175-212.

Niikko, Anneli 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. Joensuun yliopisto, Joensuu.

OPM1:

[http://minedu.fi/OPM/Linjaukset_ ja_ rahoitus/strategiat_ ja_ ohjelmat/tasa_ arvo/ko](http://minedu.fi/OPM/Linjaukset_ ja_ rahoitus/strategiat_ ja_ ohjelmat/tasa_ arvo/ko<ulutus_tiede.html?lang=fi)

OPM2:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/okmtr18.pdf?lang=fi>

Rissanen, Riitta 2006. Fenomenografia. Teoksessa Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV – Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Tampere. S.34-35.

Ronkainen, Suvi, Pehkonen, Leila, Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2013. Tutkimuksen voimasanat. Sanoma Pro, Helsinki.

Valli, Raine 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. PS-kustannus, Jyväskylä. S. 100-112.

Öhrn, Elisabet 2005. Erontekoja ja luokitteluja - Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja muutoksen esittäminen. Teoksessa Reetta Mietola, Elina Lahelma, Sirpa Lappalainen & Tarja Palmu (toim.) Kohtaamisia kasvatuksen ja koulutuksen kentillä – erontekoja ja yhdessä tekemistä. Suomen Kasvatustieteellinen seura. Painosalama Oy, Turku. S. 69-86.

Liite 1

An International Survey on High Education Students' Understandings of Gender Equality in High Education

BASIC INFORMATION

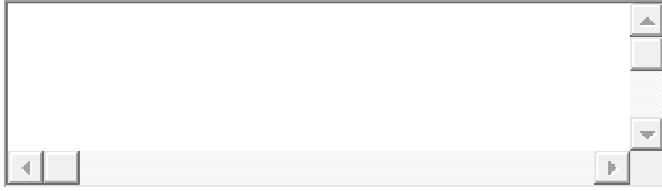
1. Nationality: *

2. Age: *

3. Gender: *

4. Field of study: *

5. How do you understand gender equality and what does it mean to you? *

An empty text input field with a light gray background and a thin border. It features a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom.

6. What thoughts do people have in your home country about the improvement of gender equality? *

An empty text input field with a light gray background and a thin border. It features a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom.

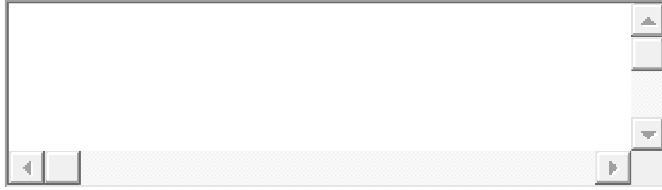
7. What kind of status and roles do men and women have in your home country? *

An empty text input field with a light gray background and a thin border. It features a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom.

8. Would you change something in your home country's (gender) equality policy? Please explain. *

An empty text input field with a light gray background and a thin border. It features a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom.

9. In your opinion, what kind of meaning does gender equality have in your home university? *

A rectangular text input field with a light gray border and a white background. It includes a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and track icons.

10. How does your country's equality policy influence the structure of your home university? *

A rectangular text input field with a light gray border and a white background. It includes a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and track icons.

What kind of behavior is expected from the male and female students in your home university?

11. Are there any beliefs that the male students are better with technology than the female students? *

A rectangular text input field with a light gray border and a white background. It includes a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and track icons.

12. Are the female students expected to be more hardworking and dutiful than the male students? *

13. Are there expectations for the other gender to be more active than the other? Male or female? *

14. Do you reckon that in the teaching situation the other gender is better considered than the other? Male or female? *

15. Do the teachers communicate differently depending on the student's gender? If yes, how? *

16. Have you ever come across with situations where male and female students get different/unequal feedback or encouragement for example towards post-graduate studies or career choices? If you have, please explain them. *

An empty rectangular text input field with a light gray border. It features a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and track icons.

17. Do you reckon that studying/working manners at the university favors any gender? If yes, how? *

An empty rectangular text input field with a light gray border. It features a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and track icons.

18. In any other situations, have you ever witnessed gender discrimination at your university? *

An empty rectangular text input field with a light gray border. It features a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and track icons.

19. Do you have any gender studies courses in your degree? *

An empty rectangular text input field with a light gray border. It features a vertical scrollbar on the right side and a horizontal scrollbar at the bottom, both with standard arrow and track icons.

20. Do you think it is or would be necessary to study gender studies? Please explain. *

21. Free word! Please feel free to write some personal issues/situations/examples about gender discrimination you would like to share. *

